

Značaj održivosti za budući razvoj turizma u Istri

Lončarević, Filip

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:814995>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni preddiplomski studij

FILIP LONČAREVIĆ

Značaj održivosti za budući razvoj turizma u Istri

**The importance of sustainability for the future development of
tourism in Istria**

Završni rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni prijediplomski studij
Studijski smjer: Menadžment održivog razvoja

Značaj održivosti za budući razvoj turizma u Istri

The importance of sustainability for the future development of tourism in Istria

Završni rad

Kolegij:	Održivi razvoj turizma	Student:	Filip Lončarević
Mentor:	Prof. dr. sc. Dora Smolčić Jurdana	Matični broj:	25060/19

Opatija, srpanj 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Filip Lončarević

25060MO19

Značaj održivosti za budući razvoj turizma u Istri
(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 5.9.2024.

Potpis studenta

Sažetak

Tema i cilj istraživanja ovog završnog rada je prikazati važnost održivosti za budući razvoj turizma u Istri. U radu je objašnjen pojam održivog razvoja te njegova prisutnost u turizmu u Istri. Planiranje budućeg razvoja gospodarstva, a posebno turizma, nužno je uskladiti s uvažavanjem četiri načela održivog razvoja, a to su: ekološka, sociokulturna, ekonomska te tehnološka održivost. Globalni utjecaji te brzi razvoj znanosti i tehnologije doveli su do razvoja svijesti o potrebi zaštite i očuvanja okoliša. Sukladno tome u radu je objašnjen pojam menadžmenta održivog razvoja i njegova uloga u očuvanju okoliša. Gledajući turizam, koji je strateška razvojna gospodarska odrednica i to ne samo Istre nego i cijele Republike Hrvatske, opisan je njegov razvoj i utjecaj na okoliš. Nadovezujući se na održivi turizam povezana su dva koncepta, a to su ugostiteljstvo i održivi razvoj te njihov razvoj u Istri. Kroz analizu sadašnjeg stanja prikazana je turistička ponuda i potražnja u Istri te je izrađena SWOT analiza Istre kao turističke destinacije. Istaknuta je važnost održivosti za budući razvoj Istre te su na kraju rada navedeni pravci budućeg razvoj Istre.

Ključne riječi: Istra; održivi razvoj; održivi turizam; menadžment održivog razvoja

Sadržaj

UVOD	1
1. Opći podaci o Istri	2
1.1. Zemljopisne značajke	2
1.2. Opće demografske karakteristike	3
1.3. Administrativna podjela	3
2. Pojam i značaj održivog razvoja u turizmu	5
2.1. Načela održivog razvoja turizma	6
2.1.1. Ekološka održivost	7
2.1.2. Sociokulturna održivost	8
2.1.3. Ekonomska održivost	9
2.1.4. Tehnološka održivost	10
2.2. Upravljanje održivim razvojem	11
2.2.1. Pojam i misija ekološkog menadžmenta	12
2.2.2. Utjecaj turizma na okoliš	14
3. Održivi razvoj turizma u Istri	16
3.1. Analiza turističke ponude i potražnje u Istri	18
3.2. Prednosti održivog turizma za Istru	20
3.2.1. Ekonomski aspekti	21
3.2.2. Ekološki aspekti	21
3.2.3. Društveni i kulturni aspekti	22
3.3. SWOT analiza Istre kao turističke destinacije	23
3.4. Ugostiteljstvo i održivi razvoj	28
4. Važnost održivosti za budući razvoj Istre i odabrani elementi od posebne važnosti	30
4.1. Gospodarenje otpadom	31
4.2. Vodni resursi i kvaliteta mora	32
4.3. Prometna infrastruktura	34
5. Perspektive budućeg razvoja održivog turizma u Istri	35
Zaključak	38
Popis literature	39
Popis ilustracija	43

UVOD

Održivi razvoj postao je ključno pitanje suvremenog svijeta, posebno u regijama koje se suočavaju s izazovima očuvanja prirodnih resursa i istovremenog postizanja gospodarskog rasta. Istra, smještena na najvećem poluotoku Hrvatske, predstavlja jedinstven primjer područja bogate povijesti, kulturne raznolikosti i prirodnih ljepota koje privlače mnoge turiste i investitore. Istra je regija poznata po svojoj bogatoj povijesti, kulturnoj raznolikosti i izuzetnim prirodnim ljepotama. Njena jedinstvena mješavina mediteranske i kontinentalne klime, plodno tlo, te predivna obala Jadranskog mora čine je atraktivnom destinacijom. No, uz sve svoje prednosti, Istra se suočava s nizom izazova koji mogu ugroziti njenu održivost. Jedan od ključnih problema je jaka oslonjenost na turizam kao glavnu gospodarsku granu, što čini regiju ranjivom na sezonske oscilacije i globalne promjene u turističkim trendovima. Osim toga, negativni demografski trendovi, poput starenja populacije i smanjenja prirodnog prirasta, stvaraju dodatne pritiske na socijalne i zdravstvene sustave. Klimatske promjene također predstavljaju ozbiljnu prijetnju, s potencijalom za značajne utjecaje na poljoprivredu, ribarstvo i dostupnost vodnih resursa. Međutim, kako bi se osigurala dugoročna stabilnost i kvaliteta života u ovoj regiji, neophodno je usmjeriti razvojne politike prema održivosti. U drugom dijelu rada objasniti će se pojam i značaj održivog razvoja u turizmu, govorit će se o načelima i menadžmentu održivog razvoja, objasniti će se održivi razvoj turizma usmjeren na Istru te utjecaj turizma i ugostiteljstva na održivi razvoj. Također, biti će opisana važnost održivosti za budući razvoj Istre te izrađena SWOT analiza na temelju istraživanja destinacije. U nastavku rada istražiti će se različiti aspekti održivog razvoja u kontekstu budućeg razvoja Istre. Za kraj rada opisati će se budući pravci održivog razvoja Istre. Objasniti će se vizija, razvojni izazovi te budući, daljnji razvoj Istre. Cilj ovog istraživanja je pružiti sveobuhvatan pregled mogućnosti i smjernica za implementaciju održivih praksi koje će osigurati prosperitet i očuvanje prirodnih i kulturnih bogatstava Istre za buduće generacije. Ovaj uvod pruža detaljniji pregled konteksta i izazova s kojima se Istra suočava, te jasno postavlja okvir za daljnje istraživanje i analizu u radu. U budućnosti je potrebno osigurati da Istra ne samo očuva svoje prirodne ljepote i kulturnu baštinu, već i stvori bolje uvjete za gospodarski prosperitet i visoku kvalitetu života za sve svoje stanovnike, u skladu s načelima održivog razvoja.

1. Opći podaci o Istri

Istra je poznata po svojoj bogatoj kulturnoj i povijesnoj baštini, atraktivnom krajoliku te raznolikoj turističkoj ponudi. Regija je izrazito multietnička, s jakim talijanskim utjecajem, što doprinosi njenoj jedinstvenoj kulturi i gastronomiji. Istra se ponosi očuvanim prirodnim resursima, uključujući obalu Jadranskog mora i brojne zaštićene prirodne parkove. Gospodarstvo Istre temelji se na turizmu, poljoprivredi, vinarstvu i sve više na informacijskoj tehnologiji. Zbog svog povoljnog geografskog položaja i razvijene infrastrukture, Istra je atraktivna destinacija za investicije i život, koja nudi visoku kvalitetu života i brojne mogućnosti za razvoj gospodarstva.

1.1. Zemljopisne značajke

Istra obuhvaća najveći jadranski poluotok. Smještena je u sjeveroistočnom dijelu Jadranskog mora. S tri je strane okružena morem, a sjevernu granicu prema kopnu čini linija između Miljskog zaljeva (Muggia) u neposrednoj blizini Trsta i Prelučkog zaljeva, nedaleko Rijeke. Na pola puta između ekvatora i sjevernog pola, Istra je oduvijek predstavljala most koji je povezivao srednjoeuropski kontinentalni prostor s mediteranskim. Istarski poluotok obuhvaća površinu od 3.476 četvornih kilometara. To područje dijele tri države: Hrvatska, Slovenija i Italija.¹

Slika 1 Istra na karti RH

Izvor: <https://moj-tender.hr/Istarska%20%C5%BEupanija/description-75.html>

¹ Službena stranica Istarske županije (2023). *Zemljopisne značajke*. Preuzeto, siječanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/upoznaj-zupaniju/zemljopisni-podaci/>

1.2. Opće demografske karakteristike

Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2021. godine Istra ima više od 195 tisuća² stanovnika (što čini 5 % stanovništva RH) koji žive na tom prostoru. U usporedbi s posljednjim popisom stanovništva iz 2011. godine, Istra bilježi pad broja stanovnika za 6 %. Trenutno stanovništvo Istre čine muškarci 48,5 %, te žene 51,5 %. Najveći gradovi po broju stanovnika su Pula, Rovinj, Poreč, Labin, i Umag.³

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine, etnička struktura stanovništva Istre pokazuje sljedeće udjele:

Hrvati čine većinu stanovništva Istre, s udjelom od oko 70-75 %, što je blagi porast u odnosu na prethodne popise. Talijanska manjina čini oko 6-7 % stanovništva. Talijani u Istri imaju status nacionalne manjine, s posebnim pravima u obrazovanju, kulturi i lokalnoj upravi. Osim navedenih tu su još Srbi koji čine 3-4 %, Bošnjaci 2-3 % i Albanci oko 2 % stanovništva Istre. Ostali čine manje od 1 % stanovništva Istre.

Istra bilježi pozitivan migracijski saldo, što znači da više ljudi doseljava nego što iseljava. To je dijelom zbog atraktivnosti regije za život, rad i turizam. Mnogi doseljenici dolaze iz drugih dijelova Hrvatske, ali sve više i iz inozemstva.

1.3. Administrativna podjela

Istra je administrativno podijeljena na 41 teritorijalnu jedinicu lokalne samouprave, a ima 10 gradova i 31 općinu.⁴ U nastavku je slikovni prikaz prethodno spomenutih gradova i općina s dodatnim opisom onih najznačajnijih:

Pula (Pola) je najveći grad u Istri, poznat po bogatoj povijesnoj baštini, uključujući znameniti rimski amfiteatar (Arena). Grad je također važno gospodarsko, kulturno i obrazovno središte Istre.

Buzet (Pingente) je najmanji grad u Istri prema broju stanovnika, poznat kao "grad tartufa" zbog svoje reputacije u gastronomiji i tartufarstvu.

² Državni zavod za statistiku (2021). *Popis stanovništva 2021*. Preuzeto, siječanj 2024: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>

³ Institut za poljoprivredu i turizam (2020). *Održivi turizam u Istarskoj županiji – Analiza stanja i percepcija dionika*, Preuzeto, siječanj 2024: https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/65/12/65120133-f2c5-411c-9d75-53d3d590700f/406-09-13_studija_odrzivi_turizam.pdf

⁴ Istarska županija (2022). *Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022. – 2027.*, Preuzeto, siječanj 2024: https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/f1/f9/f1f99026-7de8-432c-8cd6-781f5698ab27/240221_plan_razvoja_2022-2027.pdf

Medulin je najveća općina u Istri prema broju stanovnika, smještena na jugoistočnom dijelu poluotoka i poznata je po autohtonoj turističkoj ponudi.

Lanišće je najmanja općina u Istri prema broju stanovnika smještena u unutrašnjosti Istre, na sjevernom dijelu poluotoka, poznata po svojoj netaknutoj prirodi i tradicionalnom načinu života.

Slika 2 Gradovi i općine u Istri

Izvor: <https://www.zpuiz.hr/hr/podsitoevi/zavod-za-prostorno-uredenje-istarske-zupanije/prostorni-planovi/administrativne-granice-gradova-i-opcina/>

2. Pojam i značaj održivog razvoja u turizmu

Pojam održivog razvoja „Sustainable Development“ pojavio se još 1713. godine, kada se prvobitno odnosio na očuvanje šuma. Prvi ga je upotrijebio Karlo Carlivitz, koji je održivo šumarstvo definirao kao praksu sadnje novog drveća u omjeru s količinom posječenog. Ovaj koncept primijenila je i carica Marija Terezija kroz svoju uredbu o šumarstvu na području Hrvatske. Ipak, taj princip nije uvijek bio poštovan, što je dovelo do gubitka gotovo 30% šuma na Zemlji do danas.⁵ Održivi razvoj turizma dio je novog, integralnog promatranja ukupnih društvenih odnosa prema okruženju koji objašnjavaju i promiču ekonomske, ekološke i socijalne aspekte turizma.⁶ Upravljanje održivim razvojem sve više postaje prioritet gotovo svake turističke destinacije (države, regije, poslovnog sustava). Održivi razvoj podrazumijeva održavanje kapaciteta zemlje da omogući život svakom njenom sadašnjem i budućem stanovniku. To u kontekstu turizma znači razvoj koji ne dovodi do degradacije ili iscrpljivanja resursa, već omogućuje održavanje tih resursa za sadašnje i buduće generacije. Održivi turizam zahtijeva svijest o važnosti očuvanja okoliša kao temelja za održivi gospodarski razvoj. Koncept održivog razvoja ne može se shvatiti kroz strogo određene definicije, jer je riječ o procesima promjena u odnosima koji se uspostavljaju između društvenih, ekonomskih i prirodnih sustava i procesa. Prvu definiciju održivog razvoja dala je 1987. Svjetska komisija za okoliš i razvoj, kojom je predsjedavala Gro Harlem Brundtland (norveška premijerka, predsjednica Komisije za okoliš UN-a), po kojoj je održivi razvoj „razvoj kojim se ide u susret potrebama sadašnjosti tako da se ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje vlastite potrebe“. Održivi razvoj najčešće se definira kao razvoj koji omogućava sadašnjim generacijama da ostvare svoje potrebe, a da ne ugroze buduće generacije. To znači da se iz prirode i okruženja ne bi smjelo trošiti brže i više resursa nego što okruženje i priroda mogu regenerirati.

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji (UNWTO), „održivi turistički razvoj zadovoljava potrebe turista i njihovih domaćina štiteći i unaprjeđujući razvojne mogućnosti. Želi ostvariti upravljanje resursima na način da ekonomske, socijalne i estetske potrebe budu ostvarene tako da se održi kulturološki integritet, osnovni ekološki procesi, biološka raznolikost te sustavi na kojima počiva život.“⁷ Održivi razvoj kao opći koncept postao je prihvaćen i u međunarodnoj zajednici, uključujući UN-u, EU-u te mnoge nacionalne, regionalne i lokalne

⁵ Vujić, V. (2005). *Održivi razvoj turizma*, Primorsko-goranska županija – Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje i Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija, str. 58.

⁶ Magaš, D., Vodeb K., Zadel Z. (2018). *Menadžment turističke organizacije i destinacije*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija

⁷ Herceg, N. (2013). *Okoliš i održivi razvoj*, Synopsis, Zagreb

vlasti i administracije. Održivi razvoj turizma podrazumijeva zaštitu prirodnih, povijesnih i kulturnih turističkih resursa kako bi se omogućila njihova kontinuirana uporaba i uživanje kako sadašnjih, tako i budućih posjetitelja. Novi turisti su svjesni potrebe očuvanja okoliša i zaštite temeljnih resursa i atrakcija. Među ključnim resursima i izazovima 21. stoljeća ističu se briga o stanju prirodnog okoliša i porast važnosti turizma, koji postaju jednim od važnih izvora gospodarskog razvoja u svijetu. U posljednjih dvadeset godina održivi je razvoj sve češća tema kojom se na razne načine intenzivno bave sve zemlje i strukture društva. Turizam je strateška razvojna gospodarska odrednica Republike Hrvatske i očekuje se da on bude pokretač intenzivnog razvoja zemlje u cjelini. U tim uvjetima globalne svjetske konkurencije na turističkom tržištu, javljaju se nove turističke destinacije. Razvoj turizma treba pratiti suvremene trendove, koji se odnose i na funkcioniranje njegove materijalne osnove, posebno zaštite prirodnih resursa. Održivi razvoj prvorazredno je pitanje zajedničke budućnosti svih stanovnika svijeta.

2.1. Načela održivog razvoja turizma

Održivi razvoj zasnovan je na četiri glavna načela: ekološkoj, sociokulturnoj, ekonomskoj i tehnološkoj održivosti. Ekološka održivost odnosi se na praksu očuvanja i zaštite prirodnih resursa te smanjenja štetnog utjecaja ljudskih aktivnosti na okoliš, s ciljem očuvanja planeta za buduće generacije. Sociokulturna održivost usmjerena je na očuvanje i unapređenje društvenih i kulturnih vrijednosti zajednica dok se istovremeno promiče socijalna pravda i jednakost. Ekonomska održivost ključna je za razvoj gospodarstva, zadovoljava sadašnje potrebe bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe. Tehnološka održivost odnosi se na razvoj i primjenu tehnologija koje podržavaju dugoročni održivi razvoj, smanjujući negativne utjecaje na okoliš i društvo.⁸

Izvešće "Caring for the Earth" identificiralo je devet načela koja čine osnovu strategije za održivi razvoj. Ova načela su međusobno povezana i podržavaju jedno drugo. Prvo načelo predstavlja etičku osnovu za ostala, dok sljedeća četiri definiraju ključne kriterije koji se moraju ostvariti za postizanje održivosti. Zadnja četiri načela usmjeravaju korake koje je potrebno poduzeti na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini kako bi se postiglo održivo društvo.

Načela su:

⁸ Smolčić Jurdana, D. (2005). *Načela održivog razvoja*. U V. Vujić (ur.), *Održivi razvoj turizma*, (15–27). Primorsko-goranska županija – Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje i Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija

1. Poštovanje i briga za životnu zajednicu
2. Poboľšanje kakvoće života
3. Zaštita vitalnosti i raznolikosti zemlje
4. Minimiziranje iscrpljivanja neobnovljivih resursa
5. Poštovanje granica prihvatljivog kapaciteta Zemlje
6. Promjene u osobnim stavovima i postupcima
7. Omogućavanje zajednicama da skrbe o vlastitom okolišu
8. Stvaranje nacionalnog okvira za integraciju razvoja i zaštite
9. Stvaranje globalnog saveza⁹

U konačnici, načela održivog razvoja nisu samo moralna obveza već i strateški imperativ za dugoročnu održivost planeta i društva. Bez njih, postoji rizik od ugrožavanja ekosistema, destabiliziranja ekonomije i produbljivanja socijalne nejednakosti. Pridržavanje načela pomaže u izgradnji otpornijih zajednica, očuvanju prirodnog okoliša i osiguranju kvalitetnijeg života za buduće generacije.

2.1.1. Ekološka održivost

Koncepcija održivog razvoja često se poistovjećuje isključivo sa zaštitom okoliša te se time svodi samo na jedno načelo, načelo ekološke održivosti. Ekološka održivost znači zaštitu raznolikosti i funkcionalnosti prirodnih ekosustava, te očuvanje usluga koje oni pružaju za buduće generacije. Iako je ekološka održivost vrlo važna i zagađenje okoliša predstavlja ozbiljnu prijetnju cijelom čovječanstvu, treba razumjeti da održivi razvoj obuhvaća više od samo ekoloških aspekata. Ekološka održivost osigurava da razvoj bude u skladu s očuvanjem osnovnih ekoloških procesa, biološke raznolikosti i resursa. Međutim, sposobnost prirode da apsorbira štetne tvari, koje su rezultat ljudskog razvoja, sve je manja, i to unatoč napretku u tehnologiji.¹⁰ Ekološka održivost također se može promatrati kao održavanje samoregulacije klimatskog sustava koji čini skup interaktivnih čimbenika koji utječu na fizičke, kemijske i biološke uvjete na Zemlji. Ovaj aspekt naglašava interakciju i povratnu vezu između različitih komponenti klimatskog sustava. Klimatski sustav sastoji se od pet komponenti: atmosfere, hidrosfere (oceani, jezera, rijeke i podzemne vode), kriosfere (ledenjaci, snježni pokrivač, morski i jezerski led), biosfere (živi organizmi) i litosfere (najudaljeniji sloj Zemlje

⁹ IUCN, UNEP, WWF (1991). *Caring for the Earth - A Strategy for Sustainable Living*. Preuzeto: svibanj 2024: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/cfe-003.pdf>

¹⁰ Smolčić Jurdana, D. (2005). *Načela održivog razvoja*. U V. Vujić (ur.), *Održivi razvoj turizma*, (15–27). Primorsko-goranska županija – Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje i Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija.

u mjeri u kojoj reagira na varijacije u drugim komponentama, posebno sedimentima podzemnih i površinskih voda). Sve komponente međusobno razmjenjuju materiju, energiju i zamah. Atmosfera igra ključnu ulogu u razmjeni energije jer sva energija koja ulazi i izlazi iz klimatskog sustava prolazi kroz atmosferu.¹¹

Održivi razvoj turizma zasnovan na ekološkim načelima javlja se kao suvremena faza razvoja turizma i odgovor na neodrživost masovnog turizma. Ekološka održivost jamči usklađenost razvoja s očuvanjem i održanjem osnovnih ekoloških procesa, biološke raznolikosti i bioloških resursa.

2.1.2. Sociokulturna održivost

Sociokulturna održivost osigurava da razvoj bude u skladu s očuvanjem kulture i vrijednosti zajednica koje taj razvoj utječe. To znači da, bez obzira na promjene uzrokovane razvojem, kao što je turizam, lokalna zajednica treba zadržati svoj identitet i kulturne osobitosti. Kada se uvode nove gospodarske aktivnosti, poput turizma, mogu se pojaviti problemi. Na primjer, turizam može stvoriti nove socijalne razlike između različitih grupa ljudi unutar zajednice ili produbiti postojeće razlike. Sociokulturna održivost stoga zahtijeva da zajednice budu sposobne integrirati nove elemente, kao što su turisti, na način koji neće uzrokovati društvenu disharmoniju. Ako se pojave problemi, važno je unaprijed planirati mehanizme za njihovo ublažavanje kako bi se očuvala socijalna stabilnost.

Turizam, koji dovodi mnoge ljude s različitim kulturnim običajima i stilom života, može značajno utjecati na kulturne vrijednosti i svakodnevni život lokalne zajednice. Tradicionalni način života, običaji i običaji lokalnih stanovnika mogu se promijeniti zbog utjecaja turista. U manjih i zatvorenih zajednicama, čak i mali broj turista može uzrokovati velike promjene u sociokulturnom okruženju, što može imati dugoročne i negativne posljedice za lokalnu kulturu i zajednicu.¹² Kultura u turizmu obuhvaća kulturu domaćina i kulturu gosta. Cilj je stvoriti skladno sociokulturno okruženje u kojem se održavaju dugoročni održivi odnosi među svim dionicima turizma. Masovni turizam dovodi do „otimanja“ zemlje, proširenja cesta, više transporta, prometa, zagađenja te mnogih nusproizvoda za koje se u početku čini da stvaraju radna mjesta, ali koji su štetni i jednostavno nisu dugoročno održivi.

¹¹ The University of Helsinki (2022.). *The concept of ecological sustainability*, Chapter 2. Preuzeto, lipanj 2024: <https://courses.mooc.fi/org/uh-inar/courses/introduction-to-sustainability/chapter-2/the-concept-of-ecological-sustainability>

¹² Smolčić Jurdana, D. (2005). *Načela održivog razvoja*. U V. Vujić (ur.), *Održivi razvoj turizma*, (15–27). Primorsko-goranska županija – Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje i Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatij

U turističkom prostoru na sociokulturnu održivost utječu: stanovništvo, poslovni subjekti i turisti, što znači da je ona rezultat međusobnih odnosa i utjecaja svih dionika.¹³ Može se zaključiti kako se načelo sociokulturne održivosti temelji se na pozitivnim odnosima među ljudima određene zajednice, te njihovim zajedničkim odnosom prema svim sociokulturnim vrijednostima i dobrima zajednice.

2.1.3. Ekonomska održivost

Ekonomska održivost fokusira se na osiguranje da gospodarski razvoj bude učinkovit i da se resursi koriste na način koji omogućava njihovu dostupnost i za buduće generacije. To znači da trenutni razvoj i gospodarske aktivnosti trebaju biti vođeni principima koji omogućavaju dugoročnu stabilnost i prosperitet, a ne samo kratkoročne dobitke.

Cilj ekonomske održivosti je postizanje blagostanja koje koristi ne samo sadašnjem stanovništvu već i budućim naraštajima. Da bi se to postiglo, potrebno je odgovorno upravljati resursima, što uključuje očuvanje prirodnih resursa, optimiziranje njihove upotrebe i smanjenje otpada. Također, važno je promicati dugoročno ekonomsko zdravlje kroz stabilne i održive ekonomske prakse koje neće iscrpiti resurse ili uzrokovati ekološke ili društvene probleme. Ekonomska održivost ne bi trebala biti zanemarena u odnosu na druge aspekte održivog razvoja, kao što su ekološka i socijalna održivost. Ona obuhvaća očuvanje različitih vrsta kapitala, uključujući fizički kapital (kao što su infrastruktura i oprema) te ljudski kapital (znanje i vještine ljudi). Međutim, posebnu pažnju treba posvetiti očuvanju prirodnog kapitala, koji uključuje prirodne resurse i ekosustave. Do sada, prirodni kapital često nije bio adekvatno vrednovan u gospodarskim analizama i odlukama. Da bi se postigao stvarni održivi razvoj, potrebno je uključiti vrijednost prirodnog kapitala u ekonomske modele i odluke, kako bi se osiguralo da prirodni resursi budu očuvani i za buduće generacije.¹⁴ Stvaranje infrastrukture za ekonomsku održivost složen je proces koji uključuje kontinuiranu suradnju privatnog i javnog sektora. Na individualnoj razini, mali ulagači mogu usmjeriti svoj novac prema tvrtkama čije su vrijednosti i prakse u skladu s njihovima. Društvo može postići ekonomsku održivost samo poduzimanjem akcija i preispitivanja financijskih sustava koji

¹³ Venturini, B. (2020). *Sustainability in Tourism: The socio-cultural lens*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://hospitalityinsights.ehl.edu/sustainability-tourism>

¹⁴ Smolčić Jurdana, D. (2005). *Načela održivog razvoja*. U V. Vujić (ur.), *Održivi razvoj turizma*, (str. 15–27). Primorsko-goranska županija – Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje i Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija.

čine globalno gospodarstvo.¹⁵ Ekonomska održivost je jednako važna kao i druga načela, no dostizanje koncepcije održivog razvoja nije opravdano promatrati isključivo kroz prizmu ekonomske održivosti, a neprihvatljivo ju je i ignorirati.

2.1.4. Tehnološka održivost

Tehnološka održivost zahtijeva razvoj tehnologije na način da se u proizvodnji koristi tehnologija koja uz ekonomske učinke ima i elemente, kojima se štiti okoliš. Informacijske tehnologije, tehnologije novih materijala, biotehnologije, svemirske i nuklearne tehnologije, pet su najvažnijih visokih tehnologija koje će se u 21. stoljeću prevladavajuće razvijati i utjecati na promjenu strukture industrije i manje će onečišćivati okoliš.¹⁶ Visoke tehnologije mogu izazvati preokret u pogledu smanjivanja onečišćenja okoliša, ali uz sve ostale aktivnosti koje društvo treba poduzeti. Važno je stvoriti uvjete koji će omogućiti transfer i primjenu tehnologije. Razvoj novih tehnologija i brzina njihovog širenja među industrijskim državama i državama u razvoju, najvažnije je sredstvo za strukturne promjene koje se očekuju u industriji i u zaštiti okoliša. Tehnologiju i održivost ključni su čimbenici za postizanje konkurentnosti tvrtki te je bez njih teže postići i dugoročno održati pozitivne rezultate. Razvoj novih tehnologija i održivih praksi omogućuje tvrtkama da budu inovativne, efikasne i odgovorne prema okolišu, što dugoročno doprinosi njihovom uspjehu i stabilnosti na tržištu. Uz sve veću upotrebu digitalnih platformi, tehnološke inovacije pomažu proizvodnim tvrtkama da usvoje održive procese i prakse. One nude niz inovativnih rješenja koja podržavaju odgovornu proizvodnju tako što omogućuju tvrtkama da smanje negativan utjecaj na okoliš, poboljšaju učinkovitost i ostvare dugoročnu održivost u svojem poslovanju.

Tehnologija i održivost zajedno omogućuju tvrtkama povećanje zarade, proširenje na nova tržišta, veću bazu kupaca i povećanje marži. Da bi se to postiglo, tvrtke moraju integrirati tehnologiju i održivost u svoje strategije i korporativnu kulturu, ulagati u njih te kontinuirano pratiti performanse.¹⁷

Tehnologija i održivost trebaju se smatrati ključnim čimbenicima konkurentnosti tvrtki, jer je bez njih teško postići i održati pozitivne rezultate. Zajedno, tehnologija i održivost omogućuju

¹⁵ MasterClass (2022). *Economic Sustainability: Definition, Importance, and Examples*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.masterclass.com/articles/economic-sustainability>

¹⁶ Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). Menadžment održivog razvoja, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka

¹⁷ Vacchi, M., Siligardi, C., Demaria, F., Iveth Cedillo-González, E., González-Sánchez, R., Settembre-Blundo, D. (2021). Technological Sustainability or Sustainable Technology? Towards a Multidimensional Vision of Sustainability in Manufacturing, *Sustainability*, 13 (17), str. 1-19

tvrtkama veću zaradu, širenje na nova tržišta, povećanje baze kupaca i povećanje profitnih marži.

2.2. Upravljanje održivim razvojem

Današnji izazovi u gospodarstvenom i društvenom razvoju proizlaze iz potrebe za usklađivanjem dva prividno suprotstavljena cilja. S jedne strane, postoji rastuća potreba za visokim standardom života, što uključuje i napredno gospodarstvo koje osigurava dobrobit za sve građane. S druge strane, sve veći naglasak je na zaštiti okoliša i očuvanju prirodnih resursa radi dugoročne održivosti. Međutim, često se događa da interesi pojedinaca ili skupina koje se bave poduzetništvom nisu usklađeni s općim interesima zajednice u istom prostoru. To često dovodi do konflikata između ekonomskih interesa i zahtjeva za zaštitom okoliša. Najveći izazov današnjice leži u pronalaženju ravnoteže između ekonomskog prosperiteta i održivog razvoja, gdje su često potrebni kompromisi kako bi se osiguralo da napredak donosi dobrobit za sve, dok istovremeno čuva okoliš za buduće generacije. Danas vodeće svjetske hotelijerske kompanije uključuju menadžment održivog razvoja u svoje poslovne strategije. To podrazumijeva programe za zbrinjavanje otpada, uštedu energije, racionalno korištenje i očuvanje prirodnih resursa, kao i edukaciju građana o ovim temama. Menadžment je složen pojam koji se odnosi na proces vođenja, funkcije i vještine menadžera, znanstvenu disciplinu, profesiju, a ponekad i specifičnu funkciju unutar poduzeća. Drugim riječima, menadžment zapravo predstavlja sistematski način usmjeravanja pojedinaca, grupa poslova i operacija s ciljem ostvarivanja organizacijskih ciljeva sa sredstvima koje organizaciji stoje na raspolaganju. To je proces, odnosno sustav akcija, promjena i operacija u osmišljavanju, razvoju i provođenju aktivnosti s ciljem postizanja željenih rezultata kroz efikasno korištenje resursa. Menadžment održivog razvoja uključuje suradnju i partnerstvo svih relevantnih aktera na globalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini u vezi s implementacijom prostornih i ekoloških standarda. Ovaj pristup postaje ključan za turističke destinacije, jer poslovni sustavi bolje prepoznaju svoju tržišnu poziciju kroz održive prakse. Turističke destinacije teže unapređenju svog menadžmenta kako bi zadovoljile očekivanja potrošača koji sve više zahtijevaju odgovoran odnos prema okolišu. Koncept održivog razvoja omogućava postizanje ravnoteže između poduzetničkih ciljeva i očuvanja okoliša, što je ključno u uvjetima ograničenih prirodnih resursa, dok se istovremeno ispunjavaju razvojni ciljevi i potrebe rastuće populacije. Gospodarski subjekti u održivom razvoju imaju važnu ulogu i društvenu odgovornost. Njihova društvena odgovornost ogleda se u aktivnostima menadžmenta održivog razvoja koji postaje sve veći prioritet svake turističke destinacije.

Ovaj trend ekološke svijesti raste zbog sve većeg razumijevanja političkih vođa i menadžera o mogućim posljedicama zanemarivanja utvrđenih standarda. Korisnici proizvoda i usluga, kao i građani, sve više očekuju bolji odnos prema održivom razvoju. Ovaj pristup postaje konkurentna prednost za mnoge turističke destinacije. Poslovni sustavi diljem svijeta stoga kreiraju programe i inicijative kako bi unaprijedili menadžment održivog razvoja, odgovarajući na zahtjeve tržišta i doprinoseći očuvanju okoliša.

2.2.1. Pojam i misija ekološkog menadžmenta

Ekološki menadžment predstavlja sustavni i holistički pristup zaštiti, upravljanju i obnavljanju okoliša i ekosustava.¹⁸ Ovaj pristup se fokusira na cjelokupnu brigu čovječanstva prema očuvanju i održivosti ekosustava, umjesto samo na povećanje produktivnosti i konkurentnosti prirodnih resursa, što je bio tradicionalni pristup do sada. Glavne karakteristike ekološkog menadžmenta uključuju utvrđene i jasne ciljeve koji su usklađeni s politikama zaštite okoliša, njihovim protokolima i praksama. Također, uključuje adaptivne programe za kontrolu i istraživanje, temeljene na razumijevanju ekoloških interakcija i procesa koji su ključni za održavanje strukture, sastava i funkcije ekosustava. Ekološki menadžment je sustavni pristup koji prirodu i društvo promatra kao jedan kompleksan, višedimenzionalni sustav. Usmjeren je na ekonomske aktivnosti kao dio dinamičnih struktura koje uključuju ekonomske, prirodne i socijalne sustave. Ti sustavi su konstantno međusobno povezani i u neprekidnoj interakciji. Ekološki menadžment uzima u obzir široki vremenski horizont kako bi osigurao održivo djelovanje unutar ovih sustava. U kontekstu novog prepoznavanja međuovisnosti ekoloških procesa, ekološki menadžment nastoji uspostaviti realniji odnos ljudskih bića prema prirodnom svijetu te uključuje razumijevanje kako su ljudi međusobno povezani i prepoznavanje načina na koji ljudske zajednice i društveni sustavi uspostavljaju svoje odnose. Ovakav pogled može imati značajan utjecaj na ekosustave jer naglašava potrebu da se ljudska djelovanja uklapaju u prirodne procese i da se promovira održivo korištenje resursa. Napori, usredotočeni samo na prirodna shvaćanja ekosustava, ne mogu sami po sebi omogućiti odgovarajuću osnovu za ekološki menadžment. Ono što je potrebno, jest integrirano shvaćanje ekosustava, ljudskih pojedinaca i društvenih sustava te njihovih međusobnih odnosa. Takvo znanje ekološkog menadžmenta mora također potvrditi činjenicu da ljudi svojstveno posjeduju mogućnost da stvore prihvaćena mišljenja i vrijednosti značenja

¹⁸ Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). *Menadžment održivog razvoja*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka

ekosustava za ljudski život i da takva shvaćanja omogućuju i motiviraju ljudske održive interakcije s ekosustavima.

Nekoliko globalnih i regionalnih organizacija, poput Svjetske zdravstvene organizacije, Europske unije i Ujedinjenih naroda, imaju ključnu ulogu u osiguravanju održivosti Zemlje. Ove organizacije pružaju smjernice i podršku kako bi države mogle razviti učinkovite politike koje štite okoliš i promiču održivi razvoj. Zahvaljujući njihovim aktivnostima, navodi se pet načela koja države članice koriste u stvaranju i provedbi zakonodavstva o zaštiti okoliša:

- *Načelo prevencije* - Vlade bi trebale poduzeti preventivne mjere kako bi predvidjele i izbjegle štetu za okoliš prije nego što se dogodi. Ove mjere mogu uključivati procjene utjecaja na okoliš, planiranje održivog razvoja i usvajanje propisa koji sprječavaju potencijalne ekološke probleme.
- *Načelo predostrožnosti* - Vlasti bi trebale primijeniti zaštitne mjere prije nego što dođe do štete za okoliš. To uključuje uspostavu učinkovitog sustava upravljanja rizikom kako bi se minimizirala potencijalna šteta.
- *Načelo integracije* - Svaka vlada i organizacija trebaju imati politiku upravljanja okolišem kako bi osigurale održivi razvoj u svim područjima. Ključno je savjetovati se s lokalnom zajednicom, vijećem i ovlaštenim agentima. Ovaj pristup pomaže u identificiranju i ublažavanju potencijalnih problema, osiguravajući da razvojne aktivnosti budu ekološki odgovorne i održive.
- *Zagađivač plaća* - Primjena ovog načela znači da onečišćivači snose troškove onečišćenja koje uzrokuju. To uključuje troškove mjera za sprječavanje, kontrolu i otklanjanje onečišćenja, kao i troškove koje onečišćenje uzrokuje društvu. Ovim pristupom osigurava se odgovornost za štetne ekološke učinke, potiče se smanjenje onečišćenja i promiče održivi razvoj.
- *Ekološkom štetom treba upravljati na izvoru* - Načelo osigurava da se svi naponi čišćenja i obnove provode na samom izvoru onečišćenja. Time se minimiziraju učinci onečišćenja i ukupni troškovi. Ovaj pristup omogućuje efikasnije sprječavanje širenja štetnih tvari, smanjujući tako potrebu za naknadnim sanacijama i dodatnim troškovima koje bi onečišćenje moglo prouzročiti.¹⁹

Uz spomenute organizacije, proces provođenja uvelike ovisi i o vještinama menadžera, čija uloga i nadležnosti u prvom redu utvrđuje, predviđa i analizira sve moguće ekološke,

¹⁹ University of Bolton (2022). *Environmental Management: Why is it so Important?* Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.bolton.ac.uk/blogs/environmental-management-why-is-it-so-important>

društvene ili ekonomske utjecaje koje projekt ili poduzeće, odnosno država ili druge organizacije, mogu stvoriti te tako ugroziti poslovanje ili okoliš.

Ekološki menadžment obuhvaća koordinaciju i integraciju različitih disciplina unutar organizacije kako bi se osiguralo da sve aktivnosti odgovaraju ekonomskim, ekološkim, društvenim, pravnim, etičkim, kulturnim i održivim zahtjevima. Činjenica je da menadžment okoliša zahtijeva investicije u vrijeme, novac i stručnost, ali donosi i mnoge prednosti, kako nacionalno tako i međunarodno, te smanjuje troškove poslovanja. Stoga, menadžment okoliša ne bi trebao biti promatran kao luksuz, već kao nužnost za kvalitetno strateško i dugoročno planiranje razvoja države i poduzeća. Menadžeri okoliša trebaju imati znanje iz prirodnih, tehničkih i ekonomskih znanosti te iskustvo u primjeni alata za upravljanje okolišem kako bi uspješno obavljali svoje dužnosti.²⁰

Pojam "ekološki" danas ima širi kontekst i ne odnosi se samo na prirodni okoliš. Ekološki menadžeri su zainteresirani za sve aspekte okoliša, uključujući mjesta gdje ljudi žive, rade, aktivnosti koje se odvijaju i kamo idu. Oni imaju ključnu ulogu u osiguravanju usklađenosti poslovanja s ekološkim propisima i promicanju održivih praksi. Ekološki menadžeri također surađuju s regulatornim tijelima i sudjeluju u istraživanju i razvoju novih tehnologija koje mogu smanjiti negativan utjecaj na okoliš.

2.2.2. Utjecaj turizma na okoliš

Istri pogoduje blizina tržišta turističke potražnje (osobito Italije, Austrije, Slovenije i dr. srednjoeuropskih zemalja), bogata i vrijedna ponuda prirodnoga i kulturnog ambijenta Istre, vrstan hotelijersko-turistički menadžment, konkurentne cijene i kvalitetne usluge. S gotovo dvostoljetnom tradicijom, istarski turizam među glavnim je gospodarskim aktivnostima, a istovremeno predstavlja i značajnu prijetnju okolišu. Razvijenost turizma ima veliki utjecaj na okoliš, koji se posebice odražava na ruralne regije.²¹ Djelovanje turizma na okoliš očituje se kroz²²:

- *Zagađenje vode*: Turizam često dovodi do povećane potrebe za vodom, što može dovesti do zagađenja izvora vode i poremećaja u ekološkom ravnoteži.

²⁰ Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). *Menadžment održivog razvoja*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka

²¹ Istarska enciklopedija (2005). *Turizam i ugostiteljstvo* <https://istra.lzmk.hr/clanak/turizam-i-ugostiteljstvo>

²² Ministarstvo turizma i sporta RH (2022). *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine* https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2023_WEBMINTS/220112_strat_stud_okolis.pdf

- *Uništavanje zemlje*: Izgradnja hotelskih kompleksa, kampova, stambenih objekata i drugih turističkih kapaciteta često dovodi do uništenja zemlje, što može dovesti do promjene u geološkom sastavu tla i izmjeni okoliša.
- *Zagađenje zraka*: Turizam često dovodi do povećane potrebe za gorivom, što može dovesti do zagađenja zraka i štetnih utjecaja na okoliš.
- *Poremećaj u ekološkoj raznolikosti*: Turizam često dovodi do uništenja prirodnih staništa i izmjeni ekološke raznolikosti.

U cilju uspješnog rješavanja spomenutih problema poduzimaju se mjere za minimiziranje utjecaja turizma na okoliš, čije glavne aktivnosti obuhvaćaju:

- Razvoj ekoloških turističkih aktivnosti kao što su šetnje, biciklizam, sportovi, koji nisu štetni za okoliš
- Korištenje obnovljivih izvora energije kao što su solarni paneli ili vjetroelektrane
- Implementaciju sustava redukcije otpada poput sistema za recikliranje materijala.

U Istri postoje brojni projekti koji se bave smanjenjem zagađivanja i negativnog utjecaja na okoliš, a među značajnijima ističu se projekti: *LIKE - Living on the Karst Edge*²³ koji uključuje izradu planova upravljanja za zaštićene i ugrožene vrste, radionice za lokalno stanovništvo, testne košnje travnjaka, uklanjanje invazivnih vrsta, organizaciju javnih događanja i ekskurzija te promociju prirodnih vrijednosti kroz medijsku kampanju i projekt *KLIM – Kontija - Linski zaljev - Održivo upravljanje zaštićenim područjima*²⁴ čiji je osnovni cilj održivo upravljanje zaštićenim područjima prirodne baštine u Općini Vrsar, edukacija svih zainteresiranih skupina, te uspostavljanje sustava za upravljanje posjetiteljima radi bolje valorizacije tih područja.

²³ Javna ustanova Natura Histrica (2017). *LIKE - Living on the Karst Edge* <https://natura-histrica.hr/hr/projekt/projekt-like-like-living-on-the-karst-edge-12>

²⁴ Službena stranica Istarske županije (2014). *KLIM – Kontija - Linski zaljev - Održivo upravljanje zaštićenim područjima* <https://www.istra-istria.hr/hr/podsitoevi/zastita-okolisa/eu-projekti/klim-kontija-linski-zaljev-odrzivo-upravljanje-zasticenim-podrucjima/>

3. Održivi razvoj turizma u Istri

Turizam je strateška razvojna gospodarska odrednica, ne samo Istre nego i cijele Republike Hrvatske. Zbog sve većeg pritiska turizma na destinaciju i stalnog porasta broja dolazaka i noćenja turista u Istri potreban je razvoj održivog turizma, tj. očuvanje prirodnih resursa u destinaciji, promicanje održive gospodarske aktivnosti i očuvanje kulturne baštine.

U nastavku u tablici bit će prikazani dolasci turista u Istri u 2023. godini po najposjećenijim turističkim destinacijama (iznad 200 tisuća dolazaka) i u kumulativnom razdoblju, uz usporedne podatke za 2022. godinu.

Tablica 1 Dolasci turista u Istri po najposjećenijim turističkim destinacijama u 2022. i 2023. godini.

Turističke zajednice	Dolasci 01 – 12/2023.	Dolasci 01 – 12/2022.	Indeksi 23/22
Rovinj	739.690	709.484	104
Poreč	642.530	613.140	105
Umag	559.322	516.310	108
Pula	448.171	404.924	111
Medulin	446.651	448.537	99,6
Funtana	301.216	280.908	107
Tar - Vabriga	272.857	255.434	107
Novigrad	246.547	231.034	107
Vrsar	239.698	230.952	104
Labin	236.224	229.710	103

Izvor: Službena stranica Istarske županije (2023). *Dolasci i noćenja turista u Istri 2023.*

<https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2023/3977>

Promatrajući tablicu vidljivo je kako je Rovinj najposjećeniji grad u Istri, s najvećim brojem dolazaka turista. Rovinj broji gotovo 100 tisuća dolazaka više u odnosu na drugoplasirani Poreč. Uspoređujući dolasci turista 2023. godine s prethodnom 2022. godinom, može se zaključiti kako je najveću promjenu u broju dolazaka turista imao grad Pula, s 11 % više dolazaka. Nakon Pule najveći broj dolazaka turista broji grad Umag s 8 % više dolazaka u odnosu na 2022. godinu, a zatim slijede Funtana, Tar – Vabriga te Novigrad s 7 % više dolazaka u 2023. u usporedbi s 2022. godinom. Grad Poreč ostvario je 5 % više dolazaka u odnosu na prethodnu godinu, a nakon njega slijede Rovinj i Vrsar s 4 % više dolazaka. Od

svih navedenih turističkih zajednica u tablici, jedino Medulin nije ostvario porast broja dolazaka već ima minimalan pad za 0,4 %.

Tablica u nastavku prikazuje ostvarena noćenja turista u Istri u 2023. godini po najposjećenijim turističkim destinacijama (iznad 200 tisuća dolazaka) i u kumulativnom razdoblju, uz usporedne podatke za 2022. godinu.

Tablica 2 Noćenja turista u Istri po najposjećenijim destinacijama u 2023. uz usporedbu s 2022. godinom.

Gradovi	Noćenja 01 – 12/2023.	Noćenja 01 – 12/2022.	Indeksi 23/22
Rovinj	4.259.256	4.225.147	101
Poreč	3.457.065	3.428.305	101
Umag	3.081.989	2.846.669	108
Pula	2.082.302	2.010.402	104
Medulin	2.815.569	2.908.712	97
Funtana	2.032.301	1.954.122	104
Tar - Vabriga	1.955.244	1.934.010	101
Novigrad	1.344.122	1.295.836	104
Vrsar	1.795.229	1.770.573	101
Labin	1.305.980	1.299.704	100,5

Izvor: Službena stranica Istarske županije (2023). *Dolasci i noćenja turista u Istri 2023.*

<https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2023/3977>

Gledajući tablicu može se primijetiti kako ponovno grad Rovinj ostvaruje najveći broj noćenja, što je oko 800 tisuća više od drugog Poreča. Što se tiče porasta broja noćenja u 2023. u odnosu na 2022. godinu, najveći porast ostvario je Umag s 8 %. Nakon Umaga slijede Pula, Funtana te Novigrad svaki s 4 % porasta broja noćenja u odnosu na prethodnu godinu. Gradovi Rovinj i Poreč te Tar – Vabriga i Vrsar ostvarili su 1 % više noćenja u odnosu na prethodnu 2022. godinu. Porast od 0,5 % ostvario je Labin, dok je Medulin u 2023. imao pad za 3 %.

Temeljem obje tablice može se zaključiti kako Istra kontinuirano bilježi povećanje broja dolazaka i noćenja, odnosno privlači velik broj turista, sa značajnim povećanjem u odnosu na prethodnu godinu. To pokazuje da je regija i dalje popularna destinacija za turiste, no upravo

tako velike brojke i sezonalnost su ključna prijetnja održivosti Istre. Sveukupno, 2023. godina bila je uspješna za turizam u Istri, s rekordnim brojem dolazaka i noćenja.

3.1. Analiza turističke ponude i potražnje u Istri

Istarska turistička ponuda kombinira bogatstvo prirodnih ljepota, kulturne baštine, vrhunsku gastronomiju te raznovrsne aktivnosti i manifestacije, čineći je privlačnom destinacijom za različite profile posjetitelja koji traže autentičan i raznolik turistički doživljaj.²⁵ Ključni elementi ponude Istre su:

1. *Smještajni kapaciteti* - Istra nudi širok spektar smještajnih kapaciteta, uključujući luksuzne hotele, kampove, privatne apartmane, vile i ruralne kuće za odmor. Postoje značajna ulaganja u modernizaciju i proširenje smještajnih objekata kako bi se zadovoljili zahtjevi različitih segmenata turista.
2. *Prirodne atrakcije* - Regija je bogata prirodnim ljepotama poput nacionalnih parkova, šuma, plaža i zaštićenih područja. Posebno su popularni Nacionalni park Brijuni i Rt Kamenjak, kao i brojni manji prirodni rezervati. Ove atrakcije privlače ljubitelje prirode i mira.
3. *Kulturna baština* - Istra je bogata kulturnom baštinom s povijesnim gradovima poput Pule, Rovinja i Poreča, antičkim ostacima, srednjovjekovnim crkvama te tradicionalnim festivalima i manifestacijama. Jedan od najpoznatijih je najveći i najpoznatiji spomenik Amfiteatar u Puli.
4. *Gastronomija i enologija* - Istra je poznata po svojoj gastronomskoj ponudi koja uključuje autentične istarske specijalitete poput tartufa, pršuta, domaćih tjestenina, maslinovog ulja te vrhunskih vina. Posjetitelji mogu uživati u raznovrsnim restoranima, konobama i vinarijama koje nude vrhunske gastronomske doživljaje.
5. *Aktivnosti i doživljaji* - Istra nudi razne aktivnosti poput biciklizma, pješaćenja, ronjenja, jedrenja, vožnje brodom, kao i mogućnosti za golf i jahanje. Ove aktivnosti omogućuju posjetiteljima da istraže ljepote Istre na aktivan i dinamičan način. Ovo privlači aktivne turiste i ljubitelje sportova na otvorenom.
6. *Manifestacije i događanja* - Tijekom cijele godine, Istra organizira razne kulturne, sportske i zabavne manifestacije koje dodatno obogaćuju turističku ponudu. To

²⁵ Službena stranica Istarske županije (2023). *Istražite Istru*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra.hr/hr/istrazite-istru>

uključuje festivale filma, glazbe, vina, tradicionalne sajmove te razne sportske turnire i natjecanja.²⁶

Turistička potražnja u Istri varira i prilagođava se različitim interesima i preferencijama posjetitelja, te regija nastoji očuvati svoj identitet i atraktivnost kroz održivi razvoj turizma. Turistička potražnja u Istri odražava širok spektar interesa i preferencija posjetitelja koji dolaze iz različitih dijelova svijeta. Neki od ključnih elemenata turističke potražnje u Istri su:

1. *Profil turista* - Posjetitelji Istre dolaze iz različitih zemalja, među kojima su najzastupljeniji turisti iz susjednih zemalja poput Italije, Slovenije, Njemačke, Austrije te ostalih europskih zemalja. Turisti su različitih dobnih skupina, profil turista uključuje obitelji s djecom, parove, pojedinačne putnike te grupne posjete.
2. *Sezonalnost* - Turizam u Istri je sezonski usmjeren, s glavnim vrhuncem tijekom ljetnih mjeseci (lipanj, srpanj, kolovoz) kada su temperature najviše i kada su plaže najposjećenije. Međutim, postoje naponi za razvoj turizma u preostalim dijelovima godine kako bi se produžio boravak gostiju.
3. *Motivacija* - Motivacije za posjet uključuju odmor i relaksaciju, kulturne i povijesne znamenitosti, gastronomiju i enologiju te aktivnosti na otvorenom. Raste interes za održivi turizam i ekološki prihvatljive prakse.
4. *Trajanje boravka* - Prosječno trajanje boravka varira, ali većina turista provodi između 3 do 7 dana u regiji. Dugotrajniji boravci češći su među obiteljima i gostima koji preferiraju privatni smještaj ili kampove.
5. *Održivi turizam* - Sve veća svijest o potrebi za očuvanjem prirodnih i kulturnih resursa potiče razvoj održivog turizma u Istri. Lokalne inicijative usmjerene su na minimalni utjecaj na okoliš te na promicanje lokalnih zajednica i kulturne baštine.
6. *Zadovoljstvo i preporuke* - Kvaliteta usluge, gostoljubivost i raznovrsnost ponude doprinose visokoj razini zadovoljstva. Visok stupanj zadovoljstva posjetitelja u Istri rezultira brojnim preporukama i ponovnim posjetima, što dodatno potvrđuje atraktivnost regije kao turističke destinacije te svake godine rezultira povećanjem broja posjetitelja.

²⁶ Službena stranica Istarske županije (2023). *Doživite najbolje od Istre*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra.hr/hr/dozivate-istru>

Istra je poznata po bogatoj turističkoj ponudi koja uključuje brojne atraktivne plaže, povijesne gradove, kulturne manifestacije, te vrhunsku gastronomiju i vinske ture. Potražnja za turizmom u Istri raste zahvaljujući njezinim prirodnim ljepotama, kulturnom naslijeđu i kvalitetnim smještajnim kapacitetima. Turisti dolaze iz cijelog svijeta kako bi uživali u autentičnom istarskom iskustvu.

3.2. Prednosti održivog turizma za Istru

Istra, sa svojim jedinstvenim prirodnim i kulturnim resursima, ima izuzetnu priliku da se profilira kao vodeća destinacija održivog turizma u Hrvatskoj. Kroz odgovorne prakse i strategije, održivi turizam može osigurati dugoročnu korist za okoliš, ekonomiju, i društvo, čineći Istru još privlačnijom i održivijom turističkom destinacijom. Održivi turizam postaje sve važniji koncept u globalnoj turističkoj industriji, a Istra, kao jedna od najposjećenijih regija Hrvatske, ima izuzetne koristi od njegove primjene. Održivi turizam podrazumijeva oblik turizma koji vodi računa o očuvanju prirodnih resursa, zaštiti okoliša, te socijalnoj i ekonomskoj održivosti lokalnih zajednica. U kontekstu Istre, ova vrsta turizma nudi brojne prednosti koje doprinose dugoročnom razvoju regije.

Prvo, održivi turizam pomaže u očuvanju prirodne ljepote Istre, uključujući njene plaže, šume, i vinograde. Kroz promoviranje ekološki prihvatljivih praksi, smanjuje se negativan utjecaj na okoliš, što doprinosi očuvanju biodiverziteta i prirodnih staništa.

Drugo, održivi turizam može značajno doprinijeti ekonomskom razvoju Istre. Fokus na lokalnu proizvodnju i usluge povećava prihode lokalnih poduzetnika, što potiče ekonomsku aktivnost i smanjuje nezaposlenost. Turisti koji cijene autentična iskustva često su spremni platiti više za proizvode i usluge koje reflektiraju lokalnu kulturu i tradiciju.

Treće, održivi turizam potiče očuvanje kulturne baštine Istre. Kroz promociju tradicionalnih manifestacija, rukotvorina, i gastronomije, turisti se potiču da cijene i poštuju kulturnu raznolikost regije. Ovo, zauzvrat, pomaže u očuvanju kulturnog identiteta i povećava ponos lokalnog stanovništva.

Prednosti održivosti za Istru možemo podijeliti u četiri dijela, a to su ekonomski aspekti, ekološki benefiti te društveni i kulturni aspekti.²⁷

²⁷ Istra ecoexperience (2023). *Održivi turizam u Istri*. Preuzeto, lipanj 2024. <https://www.istraecoexperience.com/hr/korisne-informacije/blog/odrzivi-turizam-u-istri>

3.2.1. Ekonomski aspekti

Održivi turizam može osigurati dugoročnu ekonomsku stabilnost regije. Umjesto fokusiranja na masovni turizam koji može donijeti brže, ali kratkoročne prihode, održivi turizam potiče kontinuirani priljev turista koji cijene očuvanu prirodu i autentična iskustva. To može rezultirati stalnim prihodom za lokalne zajednice tijekom cijele godine. Poticanje lokalnog gospodarstva, važno je za održivi turizam, stavlja se naglasak na korištenje lokalnih resursa i proizvoda. To znači da lokalni poljoprivrednici, zanatlije, restorani i drugi poslovni subjekti mogu izravno profitirati od turizma. Ovo ne samo da jača lokalno gospodarstvo, već i povećava prihode lokalnog stanovništva.

Turizam ima ključnu ulogu u gospodarstvu Istre jer stvara nova radna mjesta u sektorima koji pružaju usluge smještaja, prijevoza, hrane i pića te maloprodaje. Osim toga, održivi turizam potiče ulaganja u infrastrukturu, doprinosi gospodarskom rastu i poboljšava životni standard mnogih ljudi u zajednicama koje posjećuju turisti.²⁸ Održivi ekonomski razvoj uključuje ravnotežu između ekonomskog rasta i očuvanja prirodnih resursa, smanjenje nejednakosti i osiguranje kvalitetnog života za sadašnje i buduće generacije. Ključne komponente uključuju efikasno korištenje resursa, razvoj zelenih tehnologija te promociju odgovorne potrošnje i proizvodnje.

3.2.2. Ekološki aspekti

Održivi turizam promiče praksu očuvanja prirodnih resursa poput vode, šuma, i morskih ekosustava. To uključuje odgovorno upravljanje otpadom, smanjenje potrošnje energije i promicanje upotrebe obnovljivih izvora energije.²⁹ Takve prakse pomažu u očuvanju prirodne ljepote Istre, što je ključni element njezine turističke privlačnosti.

Ekološki benefiti ogledaju se kroz:

Smanjenje negativnog utjecaja na okoliš - Istra razvija ekoturističke programe koji promiču posjete prirodnim ljepotama uz minimalan utjecaj na okoliš. Aktivnosti poput planinarenja, biciklizma i ronjenja u ekološki očuvanim područjima potiču svijest o važnosti očuvanja prirodnog okoliša među posjetiteljima. Cilj je smanjenje emisije stakleničkih plinova kroz

²⁸ Frontenac Arch Biosphere (2023). *Sustainable Tourism Benefits and Consequences*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://frontenacarchbiosphere.ca/sustainable-tourism-benefits/>

²⁹ Krstinić Nižić, M., Blažević, B. (2017). *Gospodarenje energijom u turizmu*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka

poticanje korištenja ekološki prihvatljivih transportnih sredstava, promicanje recikliranja i uporabu ekološki prihvatljivih materijala.

Zaštitu bioraznolikosti - Zaštićena područja i prirodni rezervati mogu biti iskorišteni u turističke ponude, čime ostvaruju dodatnu vrijednost i osiguravaju sredstva za njihovo očuvanje. Obale Istre, s njihovim bogatstvom morskih staništa, pružaju važna staništa za morski život. Očuvanje ovih ekosustava ključno je za održavanje ribljih populacija, podršku lokalnim ribarskim zajednicama te zaštiti ugroženih morskih vrsta poput dupina i morskih kornjača.

Zaključno, ekološki benefiti obuhvaćaju pozitivne utjecaje održivih praksi na okoliš koje obuhvaćaju smanjenje onečišćenja zraka, vode i tla, očuvanje bioraznolikosti, smanjenje emisija stakleničkih plinova, očuvanje prirodnih staništa, te smanjenje potrošnje resursa kao što su voda i energija.

3.2.3. Društveni i kulturni aspekti

Društvo i kultura vrlo su važni aspekti održivog razvoja te doprinose izgradnji održivih zajednica. Posebno su važni jer se odnose na dobrobit ljudi, očuvanje kulturnih vrijednosti i aktivno uključivanje zajednica.

Održivi turizam pomaže u očuvanju kulturne baštine Istre. To uključuje očuvanje tradicionalne arhitekture, običaja, festivala i drugih kulturnih manifestacija. Promicanje lokalne kulture i tradicija može povećati interes turista za autentična iskustva i potaknuti očuvanje kulturnih vrijednosti. Prihodi od turizma mogu biti reinvestirani u lokalne zajednice kroz poboljšanje infrastrukture, zdravstvene skrbi, obrazovanja i drugih javnih usluga. Ovo može značajno unaprijediti kvalitetu života lokalnog stanovništva. Održivi turizam potiče aktivno sudjelovanje lokalne zajednice u razvoju turističkih proizvoda i usluga te uključivanje lokalnih zajednica u donošenje odluka koje su ključne za uspjeh održivih inicijativa.

Društveni i kulturni aspekti održivog razvoja ključni su za stvaranje pravednih, otpornih i prosperitetnih zajednica. Integracija ovih aspekata osigurava da održivi razvoj ne samo da zadovoljava ekonomske i ekološke potrebe, već i doprinosi ukupnoj dobrobiti ljudi i očuvanju njihovih kulturnih vrijednosti. Također, ključni su za cjelovito razumijevanje i provedbu održivih politika.³⁰

³⁰ Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). *Menadžment održivog razvoja*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka

3.3. SWOT analiza Istre kao turističke destinacije

Osnovna analiza kojom se identificiraju "prednosti, nedostaci, mogućnosti i prijetnje" naziva se SWOT analiza. Za potrebe ovog rada koncipirana je SWOT analiza Istre koja pruža uvid u njezine snage, slabosti, prilike i prijetnje.

Tablica 3 SWOT analiza turističke destinacije Istre

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznatljivost Istre kao područja velike biološke i krajobrazne raznolikosti • Visok stupanj zaštite prirode i velik udio zaštićenih područja • Cestovna povezanost (blizina susjednih zemalja i emitivnih tržišta) • Međukulturalno razumijevanje i tolerancija – multikulturalnost • Kvalitetna ponuda domaćih proizvoda (prodaja lokalnih proizvoda) • Sinergija lokalnih proizvođača, stanovništva i turizma • Prepoznata važnost održivog razvoja turizma od strane dionika • Visoka razina zadovoljstva turista u destinaciji • Čista i netaknuta priroda, čisto more i čist, očuvan i zaštićen okoliš • Dugoročna održivost prirodne, kulturne i tradicijske baštine Istre 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna osviještenost lokalnog stanovništva i turista o zaštiti okoliša • Nedovoljna informiranost i educiranost turističkih dionika o održivom razvoju turizma • Slaba dostupnost javnog prijevoza u pojedinim destinacijama • Sezonalnost • Pretjerana izgrađenost pojedinih područja • U pojedinim slučajevima pretjerana eksploatacija prirodnih resursa s ciljem ostvarivanja što veće ekonomske dobiti • Nedovoljna angažiranost na županijskoj i državnoj razini za održivi razvoj turizma • Izazovi u izgradnji infrastrukture za odvodnju u zaštićenim područjima
PRILIKE	PRIJETNJE

<ul style="list-style-type: none"> • Odgovorno postupanje dionika prema prirodnim i ljudskim resursima • Recikliranje otpada • Cjelogodišnje poslovanje (smanjenje sezonalnosti kroz turistički razvoj pred i post sezone) • Izgradnja prometne i komunalne infrastrukture • Primjena novih, pametnih tehnologija u praćenju stanja okoliša • Povećanje proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, u cilju zaštite i očuvanja okoliša i prirode • Poticanje i vrednovanje starih tradicionalnih običaja s tradicijskom gastronomijom • Poticanje i promoviranje kulturne baštine, lokalnih specifičnosti i autohtonosti • Razvoj ruralnih dijelova destinacije, više turističkih aktivnosti u ruralnim područjima • Veća podrška na županijskoj razini za osmišljavanje i provedbu projekata o održivom razvoju 	<ul style="list-style-type: none"> • Nekontrolirani razvoj turizma • Preopterećenost infrastrukture u sezoni • Visoko kompetitivno turističko tržište • Ograničavanje razvoja kulturne ponude na turistički atraktivne forme i sadržaje • Masovni turizam • Preopterećenost sustava zbrinjavanja otpada • Nedovoljni razvoj prema načelima održivog razvoja • Negativni demografski trendovi: nedostatak radne snage i nerazvijenost tržišta rada • Prekomjerni uvoz jeftinije radne snage • Neodrživost infrastrukture zbog preopterećenosti u ljetnim mjesecima
--	---

Izvor: Službena stranica Istarske županije. *Plan razvoja Istarske županije za razdoblje od 2022. – 2027.*

Preuzeto, srpanj 2024: https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/f1/f9/f1f99026-7de8-432c-8cd6-781f5698ab27/240221_plan_razvoja_2022-2027.pdf

Održivi turizam u Istarskoj županiji – Analiza stanja i percepcija dionika. Preuzeto, srpanj 2024: https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/65/12/65120133-f2c5-411c-9d75-53d3d590700f/406-09-13_studija_odrzivi_turizam.pdf

Istra je jedno od najraznolikijih područja u Hrvatskoj, s bogatim ekosustavima koji uključuju šume, rijeke, planine, te morsku obalu. Takva raznolikost ne samo da privlači ljubitelje prirode, već omogućava i razvoj različitih oblika turizma, poput ekoturizma, avanturističkog turizma i agroturizma. Velik udio Istre je zaštićen kao prirodni parkovi, rezervati i zaštićeni krajobrazi, što pokazuje predanost očuvanju prirodnog okoliša. Ovi napori osiguravaju

dugoročnu održivost prirodnih resursa, te čine Istru privlačnom destinacijom za ekološki osviještene turiste. Očuvani okoliš također doprinosi kvaliteti života lokalnog stanovništva i dugoročno štiti ekonomske interese koji su povezani s prirodnim resursima. Istra ima izvanrednu cestovnu infrastrukturu koja omogućava jednostavan pristup iz susjednih zemalja, poput Italije i Slovenije, kao i iz drugih dijelova Hrvatske. Blizina velikih tržišta, poput onih u Italiji, Austriji i Njemačkoj, omogućava turistima brz i lagan dolazak, što povećava atraktivnost Istre kao turističke destinacije. Dobro razvijena infrastruktura također podržava lokalno gospodarstvo kroz olakšan transport robe i usluga. Istra je povijesno područje u kojem se miješaju različite kulture, jezici i religije. Ova multikulturalnost stvorila je specifičnu društvenu dinamiku koja je tolerantna i otvorena prema različitostima. Kulturna raznolikost obogaćuje ponudu Istre, kako u kulturnom, tako i u turističkom smislu, pružajući turistima autentično iskustvo kroz lokalne običaje, festivale, gastronomiju i jezične razlike. Istra je poznata po visokoj kvaliteti svojih domaćih proizvoda, uključujući maslinovo ulje, vino, tartufe, pršut i sireve. Ovi proizvodi privlače gurmane iz cijelog svijeta i čine važan dio turističke ponude. Promicanje i prodaja lokalnih proizvoda ne samo da obogaćuju turističko iskustvo, već i podržavaju lokalne poljoprivrednike i proizvođače, te pomažu očuvanju tradicionalnih zanata i metoda proizvodnje. U Istri postoji snažna povezanost između lokalne zajednice, proizvođača i turističkog sektora. Lokalno stanovništvo aktivno sudjeluje u turističkoj industriji, što stvara pozitivan odnos između turizma i lokalne ekonomije. Ova sinergija doprinosi održivosti turizma, jer turisti dobiju autentično iskustvo, dok lokalno stanovništvo ostvaruje izravne ekonomske koristi. Takva povezanost također jača osjećaj zajedništva i lokalni identitet. Istra je visoko osviještena o važnosti održivog razvoja turizma. Različiti dionici, uključujući lokalnu samoupravu, turističke zajednice, poduzetnike i stanovništvo, prepoznaju potrebu za očuvanjem prirodnih i kulturnih resursa za buduće generacije. Istra bilježi visoku razinu zadovoljstva među turistima, što je rezultat kvalitete usluge, gostoprimstva lokalnog stanovništva, raznolikosti ponude i očuvanosti okoliša. Zadovoljni turisti često postaju ponovni gosti i ambasadori destinacije, što doprinosi daljnjem rastu turističke industrije. Pozitivna iskustva turista također potiču usmenu promociju destinacije, što je ključni faktor za dugoročnu održivost turizma. Istra se ponosi svojim čistim morem, očuvanim prirodnim krajolikom i općenito čistim okolišem. Očuvanje prirode je visoko na listi prioriteta regije, što privlači turiste koji cijene ekološki očuvane destinacije. Istra se ističe svojim trudom u očuvanju prirodne, kulturne i tradicijske baštine. Ovaj aspekt ne samo da doprinosi identitetu regije, već i privlači turiste koji žele doživjeti autentičnu lokalnu kulturu.

Unatoč navedenim snagama, Istra ima i svoje slabosti na kojima treba raditi. Iako ima visok stupanj zaštićenih područja, još uvijek postoji nedovoljna razina osviještenosti među lokalnim stanovništvom i turistima o važnosti zaštite okoliša. Nedostatak edukativnih kampanja i informativnih materijala o ekološkoj odgovornosti može dovesti do neprimjerenog ponašanja, poput bacanja otpada ili nepoštivanja pravila u zaštićenim područjima. Mnogi dionici u turizmu, uključujući vlasnike smještajnih objekata, ugostitelje i turističke vodiče, nisu dovoljno educirani o principima održivog razvoja turizma. Ova neupućenost može dovesti do praksi koje su u suprotnosti s održivim razvojem, poput prekomjerne potrošnje resursa, lošeg upravljanja otpadom ili neodgovornog korištenja prirodnih resursa. Iako Istra ima bogatu ponudu lokalnih proizvoda, značajan dio ugostiteljske ponude temelji se na uvoznim proizvodima. Ovo smanjuje ekonomski utjecaj turizma na lokalno gospodarstvo i dovodi do smanjenja potražnje za domaćim proizvodima. Uvoz također povećava ekološki otisak zbog transporta robe, što je u suprotnosti s ciljevima održivog razvoja. Iako je cestovna povezanost Istre općenito dobra, u mnogim turističkim odredištima nedostaje adekvatan javni prijevoz. Ovo može ograničiti pristup turistima koji se oslanjaju na javni prijevoz i dovesti do prekomjernog korištenja privatnih automobila, što povećava prometne gužve i zagađenje zraka. Turizam u Istri je snažno sezonalno orijentiran, s glavnim turističkim aktivnostima koncentriranim tijekom ljetnih mjeseci, što stvara nestabilnost u lokalnom gospodarstvu, s naglim porastom prihoda tijekom sezone i padom izvan sezone. Neki dijelovi Istre su pretjerano izgrađeni, posebno uz obalu, što je rezultiralo uništenjem prirodnih krajolika i gubitkom autentičnosti destinacije. Prekomjerna urbanizacija može negativno utjecati na okoliš, uključujući gubitak bioraznolikosti i degradaciju tla. Također, prevelika izgrađenost može smanjiti privlačnost destinacije za turiste koji traže netaknutu prirodu i autentična iskustva. Mnogi pružatelji turističkih usluga ne posvećuju dovoljno pažnje promociji održivog turizma. Nedostatak jasne komunikacije o važnosti i prednostima održivih praksi može dovesti do toga da turisti nisu svjesni ekoloških i kulturnih aspekata destinacije. Jedan od glavnih izazova u Istri je izgradnja odgovarajuće infrastrukture za odvodnju u zaštićenim područjima, koja mora biti u skladu s visokim ekološkim standardima. Ovi projekti su često skupi i kompleksni, te zahtijevaju pažljivo planiranje kako bi se izbjegle negativne posljedice po okoliš.

Postoji sve veća globalna svijest o važnosti odgovornog upravljanja prirodnim i ljudskim resursima. Ovo je prilika za Istru da usvoji prakse koje promoviraju održivost, poput održive poljoprivrede, štednje vode i energije, te pravednih radnih uvjeta. Ako dionici u turizmu i

drugim sektorima prihvate odgovorne prakse, Istra može postati uzor za održivi razvoj u regiji i privući ekološki osviještene turiste i investitore. Povećanje svijesti i infrastrukture za recikliranje otpada predstavlja značajnu priliku za Istru. Kroz uvođenje sveobuhvatnih programa recikliranja, regija može smanjiti količinu otpada koji završava na odlagalištima, čime se smanjuje negativan utjecaj na okoliš. Produženje turističke sezone kroz razvoj pred i postsezone ključno je za smanjenje sezonalnosti u turizmu. Istra ima priliku promovirati cjelogodišnji turizam kroz razvoj događanja, kulturnih manifestacija, wellness i zdravstvenog turizma, te ponudu koja nije ovisna o ljetnim mjesecima. Daljnji razvoj prometne i komunalne infrastrukture, posebno u ruralnim područjima, može poboljšati dostupnost i kvalitetu života u cijeloj regiji. Bolja povezanost i dostupnost osnovnih usluga kao što su voda, odvodnja i upravljanje otpadom, mogu potaknuti razvoj novih turističkih odredišta i smanjiti pritisak na već preopterećene dijelove obale. Uvođenje pametnih tehnologija za praćenje i upravljanje stanjem okoliša predstavlja veliku priliku za Istru. Korištenjem senzora, dronova i drugih tehnoloških rješenja, moguće je pratiti kvalitetu zraka, vode, tla i drugih okolišnih faktora u realnom vremenu. Istra ima potencijal za razvoj proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, poput solarne i vjetroenergije. Ulaganje u obnovljive izvore energije također može otvoriti nova radna mjesta i privući investicije u zelene tehnologije. Tradicionalni običaji i gastronomska baština Istre predstavljaju autentičnu i atraktivnu komponentu turističke ponude. Poticanje i očuvanje ovih tradicija može pridonijeti diferencijaciji Istre na turističkom tržištu, privlačeći turiste zainteresirane za kulturni turizam. Istra može dodatno ojačati svoju poziciju na turističkom tržištu kroz promoviranje bogate kulturne baštine, uključujući povijesne spomenike, muzeje, festivale i umjetnost. Razvoj turističkih aktivnosti u ruralnim područjima Istre može proširiti turističku ponudu i smanjiti pritisak na popularna obalna područja. Povećana podrška županijskih vlasti u smislu financiranja, planiranja i implementacije projekata održivog razvoja može značajno unaprijediti turističku ponudu i infrastrukturu u Istri. Prilika leži u stvaranju novih partnerstava između javnog i privatnog sektora, korištenju EU fondova i drugih izvora financiranja za razvoj projekata koji doprinose održivosti regije.

Nekontrolirani i brz razvoj turizma može dovesti do degradacije okoliša, gubitka lokalnog identiteta i resursa te smanjenja kvalitete života lokalnog stanovništva. Kada turizam raste brže nego što lokalna infrastruktura i resursi mogu podnijeti, dolazi do nepovratne štete prirodnim i kulturnim vrijednostima. Tokom ljetnih mjeseci, kada je broj turista u Istri na vrhuncu, infrastruktura često postaje preopterećena. To uključuje cestovnu infrastrukturu, smještajne kapacitete, vodoopskrbu i odvodnju te sustave za upravljanje otpadom.

Preopterećenost dovodi do zagušenja, pada kvalitete usluga i povećanja nezadovoljstva među turistima i lokalnim stanovništvom. Istra se natječe s brojnim drugim destinacijama na Mediteranu i šire koje nude slične turističke proizvode i usluge. Ovo visoko konkurentno tržište znači da Istra mora neprestano inovirati i poboljšavati svoju ponudu kako bi zadržala i privukla turiste. Postoji opasnost da se kulturna ponuda Istre ograniči samo na one aspekte koji su komercijalno atraktivni za turiste, zanemarujući pritom manje poznate, ali jednako važne kulturne elemente. Ovo može dovesti do simplifikacije i komodifikacije kulture, gdje se autentičnost gubi u korist masovne privlačnosti. Masovni turizam može imati niz negativnih učinaka, uključujući degradaciju okoliša, prekomjerno korištenje resursa, zagušenja i smanjenje kvalitete usluge. Povećani broj turista u sezoni dovodi do značajnog povećanja količine otpada, što često premašuje kapacitete lokalnih sustava za zbrinjavanje otpada. Neodgovarajuće upravljanje otpadom može rezultirati zagađenjem okoliša, stvaranjem neugode za turiste i lokalno stanovništvo te povećanjem operativnih troškova. Ako se razvoj turizma u Istri ne odvija u skladu s načelima održivog razvoja, može doći do dugoročnog iscrpljivanja prirodnih resursa. Negativni demografski trendovi, poput starenja stanovništva i iseljavanja mladih, predstavljaju značajnu prijetnju za Istru. Nedostatak radne snage, posebno u turizmu te povećani uvoz jeftine radne snage, posebno iz zemalja s nižim standardom, može imati negativne posljedice na lokalno tržište rada. Ovo može dovesti do smanjenja plaća, nezadovoljstva među lokalnim radnicima i potencijalnog smanjenja kvalitete usluga.

3.4. Ugostiteljstvo i održivi razvoj

Ugostiteljstvo i održivi razvoj u Istri su dva koncepta koji se povezuju u jedan ciklus. Da bi se osigurao dugoročni razvoj ugostiteljstva u Istri, bitno je da se pokazuje osjetljivost prema okolišu i lokalnoj populaciji. To znači da se koriste obnovljivi izvori energije, reducira se otpad i koriste se lokalni proizvodi. Osim toga, bitno je da se podržavaju lokalni proizvođači i da se promiče razvoj ekoloških aktivnosti.³¹

Ugostiteljstvo u Istri se konstantno razvija, a nove generacije ugostitelja se okreću ekološkim i društveno odgovornim politikama. U Istri postoje brojni primjeri ugostiteljstva koji se oslanjaju na održivi razvoj. Neki od njih su:

- *Ekološki hoteli* - hoteli koji koriste obnovljive izvore energije, reduciraju otpad i koriste lokalne proizvode. Jedan od primjera takvog hotela u Istri je Hotel Lone u Rovinju koji

³¹ Cetinski, V., Milohnić, I., Perić, M. (2009). *Menadžment malog i srednjeg ugostiteljskog poduzeća*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka

nudi ekološki prihvatljive sadržaje i prakse, uključujući zelene građevinske standarde i održivo upravljanje resursima kako bi osigurao minimalan ekološki otisak.³²

- *Agroturizam* - turistički kapaciteti koji pružaju gostima neposredni kontakt s prirodom i lokalnom kulturom. Jedan od primjera je u blizini Buzeta kod obitelji Karlič koja se primarno bavi lovom odnosno pronalaskom tartufa. Posjetiteljima nude grupna ili pojedinačna predavanja o tartufima, organizirano je traženje tartufa sa psima kroz Motovunsku šumu te imaju vlastiti restoran gdje gostima nude domaće proizvode od tartufa te domaća vina i specijalitete.
- *Local food and wine tourism*³³ - projekti doprinose razvoju turizma u pogledu lokalne hrane i vina, čime se podržava ekonomija lokalnih proizvođača.

Održivo ugostiteljstvo u Istri fokusirano je na očuvanje okoliša i lokalne kulture kroz pružanje autentične i visokokvalitetne usluge gostima. Ugostiteljski objekti koriste lokalne i ekološki prihvatljive proizvode, smanjuju potrošnju energije i vode te upravljaju otpadom na odgovoran način. Također, uključuju lokalnu zajednicu i promiču tradicionalne običaje i gastronomiju. Ovakav pristup ne samo da privlači ekološki osviještene turiste, već i dugoročno podržava održivi razvoj regije.

³² Istra ecoxperience (2023). *Eko - prijateljski hoteli Istra*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istraecoxperience.com/hr/eko-smjestaj/hoteli>

³³ Karlič Tartufi, (2023). Preuzeto, lipanj 2024: <https://karlictartufi.hr/>

4. Važnost održivosti za budući razvoj Istre i odabrani elementi od posebne važnosti

Održivost je ključna za budući razvoj Istre, jer se regija suočava s velikim izazovima, kao što su klimatske promjene, urbani razvoj i turizam. Održivost se odnosi na sposobnost regije da se razvija bez štetnog utjecaja na okoliš, kulturnu baštinu i lokalnu zajednicu. Pet osnovnih vrijednosti održivosti su:

- *Ekonomska održivost:* Razvoj Istre treba biti baziran na ekonomiji koja se ne može razvijati na račun prirodnih resursa i okoliša. Treba se staviti naglasak na razvoju privatnog sektora, poduzetništva i razvoja novih industrijskih održivih tehnologija.
- *Okolišna održivost:* Razvoj Istre treba biti povezan s zaštitom okoliša, što znači da se mora osigurati održiva uporaba vode, zemlje i životne sredine. Razvoj se treba bazirati na obnovljivim izvorima energije, redukciji otpada i kontroli kemijskih izlučenja.
- *Socijalna održivost:* Razvoj Istre treba biti povezan s razvojem društvenog kapitala, što znači da se mora osigurati bolji život za stanovnike Istre, povećanje njihove kvalifikacije te bolje ekonomsko stanje.
- *Kulturalna održivost:* Razvoj Istre treba biti povezan s očuvanjem kulture i tradicije istarskog stanovništva. Treba se postaviti naglasak na razvoju kulturnih događanja, očuvanju povijesnih spomenika i podršci istarskim umjetničkim djelatnostima.
- *Inovativnost:* Razvoj Istre treba biti povezan s inoviranjem i razvojem novih tehnologija koji će omogućiti očuvanje prirodnih resursa, poboljšati kvalitetu života stanovnika i povećati konkurentnost regije.³⁴

Održivi turizam značajno je preoblikovao Istru u posljednjih nekoliko godina fokusirajući se na očuvanje okoliša, povećanje ekološki prihvatljivog smještaja i osnaživanje lokalnih zajednica. Posebna pažnja posvećena je pridržavanju zelenih certifikata i standarda održivosti, učinkovitijoj upotrebi resursa te promociji autentičnih kulturnih iskustava. Transformacija održivog turizma u Istri uključuje ekološki prihvatljive prakse u smještaju, fokus na lokalne zajednice i korištenje resursa na učinkovitiji način. Promovirajući autentična kulturna iskustva i pridržavajući se strogih standarda održivosti, Istra uspijeva očuvati svoju prirodnu ljepotu i kulturnu baštinu, čime nudi turistima odgovornija i dublja iskustva.³⁵

³⁴ Smolčić Jurdana, D. (2005). *Načela održivog razvoja*. U V. Vujić (ur.), *Održivi razvoj turizma – problemi i perspektive*, (15–27). Primorsko-goranska županija – Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje i Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija

³⁵ Istraexperience. *Održivi turizam u Istri* <https://www.istraexperience.com/hr/korisne-informacije/blog/odrzivi-turizam-u-istri>

Očuvanje prirodne ljepote i kulturne baštine, zajedno s unapređenjem kvalitete života lokalnog stanovništva i dugoročnom ekonomskom stabilnošću, čine održivi turizam ključnim za budući razvoj Istre kao turističke destinacije. Kroz odgovorne i dobro planirane turističke aktivnosti, Istra može postati primjer uspješnog održivog turističke destinacije svim dionicima, osiguravajući resurse i budućim generacijama.

4.1. Gospodarenje otpadom

Otpad je svaka tvar ili predmet koji posjednik odbacuje, namjerava ili mora odbaciti. Otpadom se smatra i svaki predmet i tvar čije su sakupljanje, prijevoz i obrada nužni u svrhu zaštite javnog interesa.³⁶ U Istri postoji sedam odlagališta komunalnog i neopasnog otpada, a to su: Kaštijun (Pula), Lokva Vidoto (Rovinj), Košambra (Poreč), Donji Picudo (Umag), Jelenčići (Pazin), Cere (Labin) te Griža (Buzet).³⁷ Tijekom sezone, Istra prima velik broj turista, što rezultira većim onečišćenjem. Istra radi na razvoju dugoročnih strategija za gospodarenje otpadom, koje će omogućiti očuvanje prirodnih resursa, smanjenje štetnog utjecaja na okoliš i održavanje zdravlja stanovnika.

U sklopu procesa gospodarenja otpadom u Istri, potrebno je obuhvatiti nekoliko ključnih elemenata:

Infrastruktura za sakupljanje otpada - U Istri su postavljeni brojni kontejneri za različite vrste otpada, uključujući odvojene kontejnere za papir, plastiku, staklo, metal i biootpad. Lokalna komunalna poduzeća organiziraju redovito sakupljanje otpada, što omogućava stanovnicima jednostavno i učinkovito odvajanje otpada.

Reciklaža - Reciklaža je ključni element gospodarenja otpadom u Istri. Postoje specijalizirani centri za reciklažu gdje se prikupljeni otpad obrađuje i priprema za ponovnu upotrebu. Recikliranjem se smanjuje količina otpada koji završava na odlagalištima, čime se čuvaju prirodni resursi i smanjuje zagađenje.

Odlagališta i centri za gospodarenje otpadom - Istra ima nekoliko modernih odlagališta otpada koja zadovoljavaju stroge ekološke standarde. Također, planirana je izgradnja i nadogradnja centara za gospodarenje otpadom kako bi se omogućila bolja obrada i zbrinjavanje otpada. Primjer takvog centra je Županijski centar za gospodarenje otpadom Kaštijun, koji je ključan za obradu i zbrinjavanje komunalnog otpada.

³⁶ Službena stranica Istarske županije (2024). *Gospodarenje otpadom*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/podsisteovi/zastita-okolisa/otpad/>

³⁷ Kaštijun (2023). *Sustav gospodarenja otpadom Istarske županije*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.kastijun.hr/hr/zeleno-srce-istre-istre/gospodarenje-otpadom/>

Kompostiranje - Biootpad se sve više koristi za kompostiranje, čime se smanjuje količina otpada na odlagalištima i proizvodi kvalitetan kompost koji se može koristiti u poljoprivredi i hortikulturi. Lokalne zajednice i domaćinstva potiču se na kompostiranje vlastitog biootpada kroz edukativne programe i distribuciju kompostera.

Edukacija i osvještavanje javnosti - Edukacija građana o važnosti pravilnog odvajanja otpada i recikliranja od ključne je važnosti. Istra provodi različite kampanje i programe osvještavanja s ciljem educiranja stanovnika, osobito djece i mladih, o održivom gospodarenju otpadom.

Smanjenje nastanka otpada - Promicanje ekološki prihvatljivih proizvoda i praksi koje smanjuju nastanak otpada također je važan dio strategije. Održivi turizam, ekološka poljoprivreda, i korištenje obnovljivih izvora energije doprinose smanjenju količine otpada i zaštiti okoliša.

Istra ulaže značajne napore u uspostavljanje održivog sustava gospodarenja otpadom kroz razvijenu infrastrukturu, reciklažu, kompostiranje, edukaciju i promociju ekoloških praksi. Takvi napori ne samo da doprinose očuvanju okoliša, već i poboljšanju kvalitete života stanovnika te regije, čineći Istru primjerom dobre prakse u Hrvatskoj i šire.

4.2. Vodni resursi i kvaliteta mora

Istra, smještena na zapadnom dijelu Hrvatske, poznata je po svojim bogatim vodnim resursima, uključujući rijeke, izvore, jezera i more. Ove vodne površine igraju ključnu ulogu u životu i gospodarstvu regije, posebno u poljoprivredi, turizmu i ribarstvu³⁸. Zbog nedovoljne kvalitete lokalne infrastrukture, neke otpadne i onečišćene vode često ulaze u more, što direktno zagađuje i čini more neprimjerenim za zdravlje. Sustav javne odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na prostoru Istre radi se modelom razdjelne kanalizacije, što znači da se oborinske vode odvođe posebno od ostalih otpadnih voda. Najveći broj naselja i turističkih područja u Istri ima dostupan sustav javne odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, prije svega u područjima uz more. Istra se može pohvaliti svakako sa izrazito čistim morem, jer se lokalna infrastruktura održava na visokom nivou, što omogućuje da se otpadne vode odvođe i pročišćavaju kako treba, čime se štiti zdravlje i okoliš. Početkom lipnja 2024. godine Nastavni zavod za javno zdravstvo Istarske županije proveo je ispitivanje kakvoće mora na 217 mjernih točaka³⁹ na plažama od Savudrije do Brestove. Ocjene koje su se dodjeljivale za

³⁸ Službena stranica Istarske županije (2023). *Izvišće o stanju voda*. Preuzeto, svibanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/podsitoevi/zastita-okolisa/stanje-okolisa/izvjescia-o-stanju-voda/>

³⁹ Službena stranica Istarske županije (2024). *Kakvoća mora za kupanje na morskim plažama u Istarskoj županiji u 2024. godini*. Preuzeto, svibanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/clanci/istarska-zupanija->

ispravnost i čistoću mora bile su: izvrsno, dobro, zadovoljavajuće i nezadovoljavajuće. Provedenim istraživanjem utvrđena je izvrsna kakvoća mora za kupanje. Uz navedeno, Istra se može pohvaliti i s Plavim zastavama kao projektom za očuvanje mora i obale koji se u Europi provodi od 1987. godine, a kojim su obuhvaćene plaže i marine. 2024. godini Istarskoj županiji su dodijeljene čak 43 Plave zastave za plaže te 6 Plavih zastava⁴⁰ za marine nautičkog turizma. Vode i more u Istri neophodni su resursi koji značajno doprinose ekološkom, gospodarskom i društvenom blagostanju regije. Očuvanje i održivo upravljanje tim resursima ključno je za dugoročnu održivost i kvalitetu života u Istri. Kombinacija prirodnih ljepota, čiste vode i održivih praksi čini Istru primjerom uspješnog suživota čovjeka i prirode. U nastavku su navedeni neki značajniji primjeri vezani za vodene površine u Istri:

Rijeka Mirna - Najduža rijeka u Istri, Mirna, izvire u unutrašnjosti poluotoka i ulijeva se u Jadransko more. Mirna je važna za navodnjavanje poljoprivrednih površina te za lokalnu faunu i floru. Uz rijeku se nalaze brojni povijesni i prirodni lokaliteti koji privlače turiste.

Izvori i jezera: Istra je bogata izvorima pitke vode, od kojih su najpoznatiji izvori u Pazinu i Buzetu. Pazinski ponor, gdje rijeka Pazinčica ponire pod zemlju, jedan je od najvažnijih hidroloških fenomena u Istri.

Jadransko more - Obala Istre proteže se duž Jadranskog mora i uključuje brojne plaže, uvale, te povijesne gradove kao što su Pula, Rovinj, Poreč i Umag. Čistoća mora i očuvana obala čine Istru atraktivnom turističkom destinacijom.

Morski ekosustavi - Jadransko more u Istri dom je raznovrsnim morskim vrstama, uključujući ribe, školjke, rakove i morske biljke. Očuvanje morskih ekosustava ključno je za održivi ribolov i turizam. Nacionalni park Brijuni i zaštićena morska područja igraju važnu ulogu u zaštiti tih ekosustava.

Vodne površine u Istri predstavljaju ključne prirodne resurse koji podržavaju lokalne ekosustave, gospodarstvo i kvalitetu života. Održivo upravljanje ovim resursima ključno je za očuvanje prirodne baštine i osiguranje dugoročne održivosti regije. Kombinacija kopnenih i morskih resursa čini Istru područjem velike ekološke i gospodarske važnosti. Integracija ekoloških, gospodarskih i društvenih ciljeva može pomoći u očuvanju ovih vrijednih resursa za buduće generacije.

[novosti/15668/kakvoća-mora-za-kupanje-na-morskim-plazama-u-istarskoj-zupaniji-u-2024-godini-iii-uzorkovanje/](https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/sunce-i-more/plave-zastave)

⁴⁰ Službena stranica Istarske županije (2024). *Plave zastave 2024*. Preuzeto, svibanj 2024: <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/sunce-i-more/plave-zastave>

4.3. Prometna infrastruktura

Prometna infrastruktura u Istri je dobro razvijena i kontinuirano se poboljšava kako bi zadovoljila rastuće potrebe stanovništva i turista. Veliki napori ulažu se u povezivanje Istre s drugim regijama u Hrvatskoj i uključivanje u širi europski prostor. Plan je poboljšati uvjete za razvoj gospodarstva i povećati ekonomski rast Istre. Istra pridodaje veliku važnost izgradnje i održavanja prometnog sustava, kao dugoročnog procesa, koji se provodi s dodatnom brigom o sigurnosti u prometu. U isto vrijeme, županija vodi i brigu o zaštiti okoliša, te primjeni načela održivog razvoja u sveukupnom procesu, kako bi se omogućio razvoj koji je u skladu s potrebama danas i potrebama u budućnosti. Ukupna duljina cesta u Istri je 1.812,95 km (državne ceste - 380,2 km, županijske ceste - 698,95 km, lokalne ceste - 733,8 km).⁴¹ Vrlo važnu ulogu cestovnog prometa ima autocesta Istarski Ipsilon ukupne dužine 141km koji povezuje grad Pulu s gradom Umagom te grad Rijeku s gradom Pula. Od početka izgradnje u projekt Istarski Ipsilon uloženo je 600 milijuna eura.⁴² Istarski ipsilon je ključna infrastruktura za razvoj turizma i gospodarstva Istre, što potvrđuju podaci o 10 milijuna vozila godišnje koji koriste ove puteve, te ljetnim špicama od preko 60 000 vozila u jednom danu duž cijele cestovne mreže. Ovi podaci dokazuju veliku važnost ovih puteva za promet i ekonomski rast Istre. Osim cestovnog prometa, Istra ima 445 km morske obale. Lukama javnog prometa županijskog i lokalnog značaja (ukupno njih 26) upravlja 5 županijskih lučkih uprava čiji je osnivač Istarska županija (Lučke uprave Pula, Rovinj, Poreč, Umag-Novigrad i Rabac).⁴³ U Puli se nalazi „Zračna luka Pula“ koja je otvorena za međunarodni i domaći avio promet od 1967. godine. Kapacitet zračne luke iznosi 1.000.000 putnika godišnje. Zračna luka u Istri ima velike mogućnosti, jer je u stanju primiti veće zrakoplove i koristi se povoljnim meteorološkim i tehničko-tehničkim uvjetima. Osim toga, ona je alternativna luka za Hrvatsku i zračne luke susjednih zemalja, što joj omogućuje da postane važan plovidbeni čvor za regiju.⁴⁴ Fokus na održivost i modernizaciju infrastrukture ključan je za budući razvoj regije, osiguravajući učinkovitu i ekološki prihvatljivu povezanost unutar Istre i s vanjskim svijetom.

⁴¹ Službena stranica Istarske županije (2023). *Cestovni promet*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/upoznaj-zupaniju/prometna-infrastruktura/cestovni-promet/>

⁴² Službena stranica Bina Istra (2023). *Istarski Ipsilon*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://bina-istra.com/wip/o-projektu-istarski-y/istarski-ipsilon-2>

⁴³ Službena stranica BinaIstra (2023). *Pomorski promet*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/upoznaj-zupaniju/prometna-infrastruktura/pomorski-promet/>

⁴⁴ Službena stranica BinaIstra (2023). *Zračni promet*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/upoznaj-zupaniju/prometna-infrastruktura/zracni-promet/>

5. Perspektive budućeg razvoja održivog turizma u Istri

Istra ima plan i program za ravnomjeran i održiv razvoj koji se temelji na istraživanju i inovativnosti, a sve to uz odgovorno upravljanje prirodom i okolišem. U budućnosti se očekuje digitalna transformacija gospodarstva, cjelovito prometno povezivanje te gospodarski rast i razvoj. Prema *Planu razvoja za razdoblje 2022. – 2027. godine* Istra se želi klasificirati kao „zelena, otporna, povezana i pametna regija prepoznatljivog identiteta i visoke kvalitete života koja svoj razvoj temelji na inovativnom i konkurentnom gospodarstvu“.⁴⁵ Prema navedenoj viziji važne snage Istre su vrlo visoka kvaliteta života u odnosu na druge regije, očuvanje i zaštita okoliša te moderno i inovativno gospodarstvo. Kako bi se realizirala vizija donesena su četiri strateška cilja: konkurentno gospodarstvo, uravnotežen održivi razvoj, prepoznatljivost istarskog identiteta te razvoj ljudskih resursa i visok društveni standard. Strateški ciljevi su glavne stavke koji moraju biti usklađene kod postizanja vizije kako bi se ona mogla ostvariti. Vizija Istre usmjerena je na stvaranje prosperitetne, održive i inovativne regije koja poštuje svoje kulturne i prirodne resurse, te osigurava visoku kvalitetu života za svoje stanovnike. Istra teži postati napredna regija koja njeguje svoje prirodne i kulturne vrijednosti dok se uspješno povezuje s europskim i globalnim tokovima. Ova vizija obuhvaća uravnotežen pristup razvoju koji uzima u obzir gospodarske, ekološke i socijalne aspekte, te promovira inkluzivnost, inovacije i međunarodnu suradnju.

Prema *Master planu turizma Istarske županije 2015. – 2025.* vizija Istre je postati globalno prepoznatljiva turistička regija koja spaja svoje jedinstvene vrijednosti s atraktivnom okolinom na način da razvija originalne, inovativne i konkurentne turističke proizvode. Do 2025. godine Istra planira ostvariti sljedeće ciljeve u turizmu: investirati 2,5 do 3 milijarde eura u turizam, povećati udio hotela i turističkih naselja na 30 % u ukupnoj smještajnoj strukturi, povećati ukupnu zauzetost kreveta na 30 %, a zauzetost u hotelima i turističkim naseljima iznad 50 %, doseći prosječnu potrošnju od najmanje 100 eura po noćenju te ostvariti godišnji prihod od turizma između 2,5 i 3 milijarde eura.⁴⁶ *Operativna strategija razvoja smještaja* također je važna za budući napredak Istre. Smještajni kapaciteti čine oko 60 % ukupnih prihoda turizma te su uz turističke proizvode i turističku infrastrukturu najvažniji element turističke destinacije. Ciljevi operativne strategije smještaja su: povećanje smještajnih kapaciteta u hotelima i turističkim naseljima s 4 i 5 zvjezdica, nove greenfield/brownfield

⁴⁵ Službena stranica Istarske županije (2022). *Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022. – 2027.* https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/f1/f9/f1f99026-7de8-432c-8cd6-781f5698ab27/240221_plan_razvoja_2022-2027.pdf

⁴⁶ Službena stranica Istarske županije. *Master plan turizma Istarske županije (2015. – 2025.)*. Preuzeto, svibanj 2024: <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre> str. 120.

investicije, regulirati kampove tako što će im se podići kvaliteta na 4*, smanjenje broja kreveta uz porast kapaciteta hotela i naselja.⁴⁷

Istra se kao i ostatak svijeta suočava se s dugoročnim i neizbježnim utjecajima klimatskih promjena zbog čega u fokusu treba biti predviđanje, prevencija i rano otkrivanje negativnih posljedica uzrokovanih tim promjenama te prelazak na zelene izvore energije. Cilj je smanjiti oslanjanje na ekološki nepovoljne izvore energije i umjesto toga koristiti tehnološki napredne i ekonomski isplative oblike obnovljivih izvora energije poput solarnih panela, vjetroelektrana i toplinske energije mora. Prelazak na čiste oblike energije doprinijet će jačanju otpornosti na različite vanjske prijetnje, uključujući ekološke, zdravstvene i druge krize, te će osigurati stabilnost Istre kao regije. Održivo upravljanje prostorom, s naglaskom na očuvanje okoliša i biološke raznolikosti, također je ključno. Planiranje prostornog razvoja treba uzeti u obzir potrebe svakog dijela Istre te osigurati ravnotežu između ruralnih i urbanih područja. Poboljšanje komunalne infrastrukture, posebno sustava vodoopskrbe i odvodnje, bit će prioritet kako bi se osigurala kvaliteta života i očuvanje prirodnih bogatstava Istre. Sve te mjere imaju za cilj dodatno izgraditi identitet Istre kao regije koja se ističe po visokoj kvaliteti života i očuvanju prirodnih resursa.

Istra, iako bogata resursima i potencijalima, suočava se s različitim razvojnim izazovima i potrebama koje treba kontrolirati kako bi se osigurao održiv i ravnomjeran razvoj. Upravljanje zaštićenim područjima prirode u Istri prepoznato je kao razvojna potreba radi očuvanja okoliša i prepoznatljivosti regije po svojoj biološkoj i krajobraznoj raznolikosti. To je posebno važno zbog većinski krškog reljefa, visokog rizika za izvore pitke vode i bioraznolikosti morskog ekosustava. Obnovljivi izvori energije i pametne tehnologije za praćenje okoliša ključni su za unapređenje zaštite okoliša.

Negativni demografski trendovi i negativan prirodni prirast ukazuju na potrebu za intenziviranjem pronatalitetnih populacijskih politika. Starenje stanovništva povećava potrebu za zdravstvenom i socijalnom skrbi, posebno za starije osobe. Stoga je za budući razvoj Istre potreban pristup koji uključuje poticanje nataliteta i brigu za starije osobe. Istra već ima pozitivan migracijski saldo, a fleksibilnost u odabiru mjesta za život i rad na daljinu predstavlja potencijal za poboljšanje demografske slike i povećanje broja radno aktivnog stanovništva. Multietničnost Istre dodatno potiče diversifikaciju stanovništva i kvalitetnu prekograničnu suradnju. Jaka ovisnost o jednoj gospodarskoj grani ukazuje na potrebu za raznolikošću u gospodarskoj strukturi kako bi se osigurao održivi rast. Ulaganja u istraživanje

⁴⁷ Turistička zajednica Istarske županije (2014). *Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025.*, <https://www.istra-istria.hr/hr/dokumenti/ostali-dokumenti/strategije-i-programi/>

i razvoj prepoznata su kao ključna za povećanje konkurentnosti gospodarstva. Tradicionalne djelatnosti poput poljoprivrede i ribarstva stagniraju, stoga je važno modernizirati ih radi uključivanja ruralnih područja u gospodarske procese. Rastući sektor informacijskih tehnologija ima veliki potencijal, a mogućnosti za prerađivačku industriju leže u zelenoj i digitalnoj tranziciji. Održivi turizam treba iskoristiti rastuću potražnju za cjelovitim iskustvom destinacije.

Istra želi u narednih pet godina postati vodeća regija u Republici Hrvatskoj. Svojim raznovrsnim bogatim turističkim i kulturnim sadržajima privlači ljude svih starosnih skupina od najmlađih do najstarijih. Kroz strateške inicijative i projekte u Istri nastoji se stvoriti uvjete za dugoročnu prosperitetnu budućnost, ravnotežu između gospodarskog rasta i očuvanja okoliša, te inkluzivno i pravedno društvo.

Zaključak

Održivost je postala ključna tema u suvremenom turizmu, posebice u regijama poput Istre koje se suočavaju s izazovima očuvanja prirodnih i kulturnih resursa, dok istovremeno promiču razvoj i prosperitet. Održivi razvoj se definira kao razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjih generacija bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe. Ovaj koncept povezuje načela kojih se treba pridržavati, a to su ekološka održivost, sociokulturna održivost, ekonomska i tehnološka održivost. Promiče ravnotežu između njih radi dugoročnog prosperiteta i dobrobiti svih ljudi. U kontekstu turizma, održivi razvoj podrazumijeva upravljanje turističkim resursima na način koji minimalno opterećuje okoliš, promiče lokalnu kulturu i zajednice te osigurava ekonomsku dobit koja je pravedno raspoređena. To uključuje zaštitu prirodnih staništa, očuvanje biološke raznolikosti, smanjenje emisija stakleničkih plinova, upotrebu obnovljivih izvora energije te poticanje lokalnih gospodarstava i običaja. Istra, kao jedna od najpoznatijih turističkih regija u Hrvatskoj, suočava se s izazovom održavanja ravnoteže između rastuće turističke potražnje i očuvanja svojih prirodnih i kulturnih resursa. Regija nudi bogatu kulturnu baštinu, netaknutu prirodu te izvrsnu gastronomsku ponudu koja privlači turiste iz cijelog svijeta. U tom kontekstu, održivi razvoj turizma u Istri ključan je za dugoročnu održivost regije. To uključuje promicanje ekološki odgovornih praksi među turističkim operaterima, poticanje na korištenje lokalnih resursa te promoviranje ekoturizma i aktivnog odmora. Primjerice, razvoj biciklističkih staza, pješačkih ruta i ekološki osviještenih smještajnih kapaciteta doprinosi očuvanju prirodnih ljepota Istre dok istovremeno potiče ekonomski rast. Za zaključak, održivi razvoj turizma u Istri nije samo nužnost već i prilika za postizanje dugoročnog uspjeha i prosperiteta regije. Integracija ekoloških, socijalnih i ekonomskih ciljeva kroz održive prakse ključna je za očuvanje prirodnih i kulturnih resursa Istre te za stvaranje kvalitetnog turističkog iskustva koje će privlačiti posjetitelje i u budućnosti. Ovaj pristup osigurava da Istra ostane atraktivna destinacija koja nudi visoku kvalitetu života svojim stanovnicima dok istovremeno zadovoljava potrebe turista bez ugrožavanja okoliša i zajednica. Održivi razvoj nije samo odgovornost već i prilika za Istru da ostane prepoznatljiva kao destinacija koja brižno čuva svoje blago za sadašnje i buduće generacije.

Popis literature

Knjige i članci:

- 1) Cetinski, V., Milohnić, I., Perić, M. (2009). *Menadžment malog i srednjeg ugostiteljskog poduzeća*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, Sveučilište u Rijeci
- 2) Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). *Menadžment održivog razvoja*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji. Glosa, Rijeka
- 3) Herceg, N. (2013). *Okoliš i održivi razvoj*. Synopsis, Zagreb
- 4) Krstinić Nižić, M., Blažević, B. (2017). *Gospodarenje energijom u turizmu*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka
- 5) Magaš, D., Vodeb K., Zadel Z. (2018). *Menadžment turističke organizacije i destinacije*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija
- 6) Smolčić Jurdana, D. (2005). *Načela održivog razvoja*. U V. Vujić (ur.), *Održivi razvoj turizma*, (15–27). Primorsko-goranska županija – Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje i Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija
- 7) Vacchi, M., Siligardi, C., Demaria, F., Iveth Cedillo-González, E., González-Sánchez, R., Settembre-Blundo, D. (2021). Technological Sustainability or Sustainable Technology? Towards a Multidimensional Vision of Sustainability in Manufacturing, *Sustainability*, 13 (17), str. 1-19
- 8) Vujić, V. (2005). *Održivi razvoj turizma*. Primorsko-goranska županija – Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje i Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija

Internetske stranice:

1. Državni zavod za statistiku (2021). *Popis stanovništva 2021*. Preuzeto, siječanj 2024: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/12700>
2. Frontenac Arch Biosphere (2023). *Sustainable Tourism Benefits and Consequences* Preuzeto, lipanj 2024: <https://frontenacarchbiosphere.ca/sustainable-tourism-benefits/>
3. Institut za poljoprivredu i turizam (2020). *Održivi turizam u Istarskoj županiji – Analiza stanja i percepcija dionika*, Preuzeto, siječanj 2024: https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/65/12/65120133-f2c5-411c-9d75-53d3d590700f/406-09-13_studija_odrzivi_turizam.pdf

4. Istarska eniklopedija (2005). *Turizam i ugostiteljstvo*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://istra.lzmk.hr/clanak/turizam-i-ugostiteljstvo>
5. Istra ecoxperience (2023). *Eko - prijateljski hoteli Istra*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istraecoxperience.com/hr/eko-smjestaj/hoteli>
6. Istraecoexperience (2023). *Održivi turizam u Istri*. Preuzeto, lipanj 2024. <https://www.istraecoxperience.com/hr/korisne-informacije/blog/odrzivi-turizam-u-istri>
7. IUCN, UNEP, WWF (1991). *Caring for the Earth - A Strategy for Sustainable Living*. Preuzeto, svibanj 2024: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/cfe-003.pdf>
8. Javna ustanova Natura Histrica (2017). *LIKE - Living on the Karst Edge*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://natura-histrica.hr/hr/projekt/projekt-like-like-living-on-the-karst-edge-12>
9. Karlič Tartufi (2023). *Karlič tartufi*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://karlictartufi.hr/>
10. Kaštijun (2023). *Sustav gospodarenja otpadom Istarske županije*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.kastijun.hr/hr/zeleno-srce-istre/gospodarenje-otpadom/>
11. MasterClass. (2022). *Economic Sustainability: Definition, Importance, and Examples*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.masterclass.com/articles/economic-sustainability>
12. Ministarstvo turizma i sporta RH (2022). *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine* https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2023_WEBMINTS/220112_strat_stud_okolis.pdf
13. Moj Tender (2012). *Istarska županija*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://moj-tender.hr/Istarska%20%C5%BEupanija/description-75.html>
14. Službena stranica Istarske županije (2023). *Izješće o stanju voda*. Preuzeto, svibanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/podsitoevi/zastita-okolisa/stanje-okolisa/izvjescia-o-stanju-voda/>
15. Službena stranica Istarske županije (2024). *Kakvoća mora za kupanje na morskim plažama u Istarskoj županiji u 2024. godini*. Preuzeto, svibanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/clanci/istarska-zupanija-novosti/15668/kakvoca-mora-za-kupanje-na-morskim-plazama-u-istarskoj-zupaniji-u-2024-godini-iii-uzorkovanje/>
16. Službena stranica Istarske županije (2024). *Plave zastave 2020.*. Preuzeto, svibanj 2024: <https://www.istra.hr/hr/doziviljaji/sunce-i-more/plave-zastave>
17. Službena stranica Bina Istra (2023). *Istarski Ipsilon*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://bina-istra.com/wip/o-projektu-istarski-y/istarski-ipsilon-2>

18. Službena stranica BinaIstra (2023). *Pomorski promet*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/upoznaj-zupaniju/prometna-infrastruktura/pomorski-promet/>
19. Službena stranica BinaIstra (2023). *Zračni promet*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/upoznaj-zupaniju/prometna-infrastruktura/zracni-promet/>
20. Službena stranica Istarske županije (2024). *Gospodarenje otpadom*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/podsitoevi/zastita-okolisa/otpad/>
21. Službena stranica Istarske županije (2014). *KLIM – Kontija - Limski zaljev - Održivo upravljanje zaštićenim područjima*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/podsitoevi/zastita-okolisa/eu-projekti/klim-kontija-limski-zaljev-odrzivo-upravljanje-zasticenim-podrucjima/>
22. Službena stranica Istarske županije (2022). *Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022. – 2027.* Preuzeto, siječanj 2024: https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/f1/f9/f1f99026-7de8-432c-8cd6-781f5698ab27/240221_plan_razvoja_2022-2027.pdf
23. Službena stranica Istarske županije (2023). *Cestovni promet*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/upoznaj-zupaniju/prometna-infrastruktura/cestovni-promet/>
24. Službena stranica Istarske županije (2023). *Dolasci i noćenja turista u Istri 2023.* Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2023/3977>
25. Službena stranica Istarske županije (2023). *Doživite najbolje od Istre*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra.hr/hr/dozivate-istru>
26. Službena stranica Istarske županije (2023). *Istražite Istru*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra.hr/hr/istrazite-istru>
27. Službena stranica Istarske županije (2023). *Zemljopisne značajke*. Preuzeto, siječanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/upoznaj-zupaniju/zemljopisni-podaci/>
28. Službena stranica Istarske županije. *Održivi turizam u Istarskoj županiji – Analiza stanja i percepcija dionika*. Preuzeto, srpanj 2024: https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/65/12/65120133-f2c5-411c-9d75-53d3d590700f/406-09-13_studija_odrzivi_turizam.pdf
29. Službena stranica Istarske županije. *Plan razvoja Istarske županije za razdoblje od 2022. – 2027.* Preuzeto, srpanj 2024: <https://www.istra->

[istra.hr/media/filer_public/f1/f9/f1f99026-7de8-432c-8cd6-781f5698ab27/240221_plan_razvoja_2022-2027.pdf](https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/f1/f9/f1f99026-7de8-432c-8cd6-781f5698ab27/240221_plan_razvoja_2022-2027.pdf)

30. Služena stranica Istarske županije. *Master plan turizma Istarske županije (2015. – 2025.)*. Preuzeto, svibanj 2024: <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre>
31. The University of Helsinki (2022). *The concept of ecological sustainability*, Chapter 2. Preuzeto, lipanj 2024: <https://courses.mooc.fi/org/uh-inar/courses/introduction-to-sustainability/chapter-2/the-concept-of-ecological-sustainability>
32. Turistička zajednica Istarske županije (2014). *Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025.* Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.istra-istria.hr/hr/dokumenti/ostali-dokumenti/strategije-i-programi/>
33. University of Bolton (2022). *Environmental Management: Why is it so Important?* Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.bolton.ac.uk/blogs/environmental-management-why-is-it-so-important>
34. Venturini, B. (2020). *Sustainability in Tourism: The socio-cultural lens*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://hospitalityinsights.ehl.edu/sustainability-tourism>
35. Zavod za prostorno uređenje Istarske županije (2020). *Administrativne granice gradova i općina*. Preuzeto, lipanj 2024: <https://www.zpuiz.hr/hr/podsitov/zavod-za-prostorno-uredjenje-istarske-zupanije/prostorni-planovi/administrativne-granice-gradova-i-opcina/>

Popis ilustracija

Tablice:

Tablica 1 Dolasci turista u Istri po najposjećenijim turističkim zajednicama u 2022. i 2023. godini.	16
Tablica 2 Noćenja turista u Istri po najposjećenijim gradovima u 2023. uz usporedbu s 2022. godinom.	17
Tablica 3 SWOT analiza turističke destinacije Istre	23

Slike:

Slika 1 Istra na karti RH	2
Slika 2 Gradovi i općine u Istri.....	4